

Prijevod i analiza prijevoda dokumentarnog filma Češke studentske revolty Olge Sommerove

Sever, Dijana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:690974>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-03**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za češki jezik i književnost

Dijana Sever

**PRIJEVOD I ANALIZA PRIJEVODA DOKUMENTARNOG FILMA *ČESKÉ
STUDENTSKÉ REVOLTY* OLGE SOMMEROVE**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Matija Ivačić, doc.

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. O filmu <i>České studentské revolty : 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)</i>	2
2.1. O redateljici: Olga Sommerová	2
3. Povijesni kontekst filma <i>České studentské revolty : 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)</i>	4
3.1. Čehoslovačka 60-ih godina 20. stoljeća	4
3.2. Studentski pokret u Čehoslovačkoj 60-ih godina 20. stoljeća.....	5
4. Filmski prijevod	8
4.1. Podslavljanje.....	8
5. Osobitosti filmskog prijevoda tehnikom podslavljanja.....	11
5.1. Tehnički aspekt podslavljanja	11
5.1.1. Vremenska i prostorna ograničenost	11
5.1.2. Segmentacija podslova	13
5.2. Jezični aspekt podslavljanja.....	15
5.2.1. Redukcija.....	16
5.2.2. Frazemi	21
5.2.3. Povijesne realije	24
5.2.4. Parole i pjesme	27
5.2.5. Očuvanje funkcionalnih stilova u dokumentarnom eseju	29
6. Dijalog liste filma <i>České studentské revolty : 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)</i>	33
7. Zaključak.....	70
8. Literatura	71
8.1. Primarni izvor	71
8.2. Sekundarni izvori.....	71
Sažetak	75
Shrnutí.....	75

1. Uvod

Predmet ovog diplomskog rada je prijevod i analiza prijevoda dokumentarnog filma *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* redateljice Olge SommerovEe Vrlo mali broj diplomskih, ali i znanstvenih radova u Hrvatskoj posvećen je audiovizualnom prevođenju. Na svjetskoj razini situacija je bolja, no tema se još uvijek čini pomalo zanemarenom, što je paradoksalno s obzirom da se razvojem tehnologije svijet rapidno okreće audiovizualnim medijima. Video materijali, posebice dokumentarni filmovi bogat su izvor znanja o različitim kulturama i običajima. Razvojem filmske industrije redatelji su inovativniji u svom filmskom izričaju. Drugim riječima, sagledavaju istu temu kroz nove prizme i time šire vidike gledatelja. Iz tog razloga važno je posvetiti veći prostor temi podslavljanja kao metodi širenja znanja o kulturama, povijesti, društvu, o svijetu uopće.

Primarni cilj ovog rada jest analizirati specifičnosti s kojima se susrećemo u ovoj vrsti prijevoda na primjeru prevedenog filma *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)*. Film se referira na brojne političke događaje u Čehoslovačkoj, stoga je kao uvod u temu rada predstavljen povijesni kontekst filma. Osobitosti prevođenja podslova sagledat ćemo sa dva različita aspekta: tehničkog i jezičnog, kao što je i praksa u suvremenim modelima analize podslova. Analiza tehničke razine obrađuje problematiku koju uzrokuju ograničenja na koja prevoditelj ne može utjecati, poput vremenskog i prostornog ograničenja. Analiza jezične razine fokusirana je na prevoditeljske probleme u okviru redukcije teksta, frazeologije, povijesnih realija, prevođenja parola i u konačnici očuvanja stila ovog dokumentarnog eseja. Osim same analize, cilj je bio prijevodom približiti povijesni kontekst i atmosferu češkog studentskog pokreta studentima bohemistike (kojima isti može poslužiti kao materijal u učenju), ali i svim ostalim ljubiteljima šezdesetih godina u Čehoslovačkoj.

2. O filmu *České studentské revolty : 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)*

Film *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* po svojoj je vrsti dokumentarni esej koji kronološki prati kulminaciju studentskog pokreta šezdesetih godina 20. stoljeća. Bivši studenti, Taťána Holečková, Karel Kovanda, Jiří Müller, Zdeněk Pinc i Miroslav Tyl, paralelno se referiraju na političke događaje i ulogu studenata u promicanju sloboda za vrijeme socijalizma šezdesetih godina. Objašnjavaju također kako se djelovanje unutar samostalne studentske organizacije odražavalo na njihov osobni život. Redateljica Olga Sommerová kombinira scene iz već pomalo zaboravljenih crno-bijelih dokumentarnih filmova, koje se isprepleću sa sjećanjima nekada najaktivnijih ljudi studentskog pokreta. Film, kao i dijalog-lista dostupni su na stranicama *Češke televizije (Česká televize)*, gdje se može naći i drugi dio ovog serijala koji obrađuje studentski pokret u osamdesetim godinama.

2.1. O redateljici: Olga Sommerová

Olga Sommerová svestrana je i cijenjena češka redateljica i pedagoginja. Rođena je 2.8.1949. u Pragu. Diplomirala je na Akademiji dramskih umjetnosti u Pragu (FAMU) 1977. godine na Katedri za dokumentaristiku kojom se bavi sve do danas. Po završetku fakulteta radi na Čehoslovačkoj televiziji kao urednica u dokumentarnoj redakciji nakon čega se odlučuje za samostalnu karijeru redateljice za produkcijsku kuću *Kratki film Prag (Krátký film Praha)*. Na Akademiju se vraća 1991. godine, ovoga puta u ulozu pedagoga gdje ubrzo postaje i predstojnica Katedre za dokumentaristiku. Desetak godina poslije vraća se režiji, surađuje sa Filmskom školom u Píseku i postaje izvanredna profesorica na Akademiji umjetnosti u Banskou Bystrici. Nakon Baršunaste revolucije 1989. godine nastavlja snimati dokumentarne filmove za Češku televiziju.

U fokusu njenih dokumentarnih filmova najčešće su socijalno osjetljive teme, međuljudski odnosi, biografije važnih ličnosti, feminizam i politička povijest njene domovine. Životno djelo Olge Sommerove vrijedno je divljenja. Organizatorica je mnogih projekcija, predavanja i seminara. Snimila je 122 filma od kojih je 40 osvojilo razne nagrade na domaćim i stranim filmskim festivalima. Talentirana redateljica okrenula se pisanju i izdala knjigu kojoj je prethodio uspješni istoimeni film *O čemu sanjaju žene (O čem sní ženy)*. Predsjednica je Društva Božene Němcové, članica Češkog filmskog i televizijskog saveza i Udruge režisera, scenarista i dramaturga i majka dvoje djece.

O svom pogledu na dokumentarni film za *Lidové noviny* Sommerova govori:

„Život s dokumentarnim filmom je uistinu predivan. Čovjek je slobodniji, skromniji i brže sazrijeva. Privatno i poslovno mora proživjeti muku i radost drugih ljudi intenzivnije nego kada živi samo svoj život. Istodobno je prisutna neizvjesnost jer ne znate što će vas idućeg trenutka iznenaditi. To čini čovjeka fleksibilnijim i tolerantnijim. Pa ta uzbudljiva igra režiranja, kada od sirovog materijala stvarate formu kojom želite nešto reći... Za mene dokumentarac predstavlja podizanje svijesti. Nikada se nisam sramila to reći jer dolazi od riječi „podići“. Još na početku kada sam snimala filmove o povrijeđenim i poniženim ljudima, htjela sam reći svijetu da se ovdje događa nepravda, ali ujedno i nešto divno i uzbudljivo.“¹

¹ Olga Sommerová. Dostupno na: <http://www.sommerova.cz/stranka.php?page=muz>.

3. Povijesni kontekst filma *České studentské revolty : 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)*

„Pri ovoj je vrsti audiovizualnoga prevođenja od osobite važnosti i temeljita priprema prevoditelja za temu o kojoj se govori, ponajprije u vidu upoznavanje terminologije vezane za neko područje, što posebice dolazi do izražaja u dokumentarnim filmovima.“²

3.1. Čehoslovačka 60-ih godina 20. stoljeća

Kako bismo bolje razumjeli razvoj događaja u Čehoslovačkoj, neophodno je paralelno pratiti smjene u vodstvu SSSR-a koji je držao premoć nad državama Istočnog bloka. Na prijedlog Nikite Hruščova, tadašnjeg generalnog tajnika Komunističke partije SSSR-a, 1957. godine za predsjednika je izabran Antonín Novotný, prvi tajnik komunističke partije. Najviša stranačka i državna funkcija našle su se u istim rukama.³ Unatoč Hruščovljevoj osudi staljinizma i liberalizaciji nekih elemenata sovjetskog sustava, svoj dominantni utjecaj u državama Istočnog bloka Sovjetski Savez utvrđuje Varšavskim paktom. Proizašao je iz Ugovora o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći, koji je bio potpisan u Varšavi 14. 5. 1955. Države članice obvezale su se na zajedničku obranu u slučaju vojnog napada, te su uspostavile Komitet ministara obrane, Zajedničko vojno zapovjedništvo, Savjetodavni politički komitet i druga zajednička tijela.⁴ Ništavnost sadržaja Varšavskog pakta očituje se u sovjetskoj invaziji na Mađarsku, u kojoj se 1956. događa antikomunistička pobuna.

Svim državama članicama, ujedno i Čehoslovačkoj, bilo je jasno da će svaka pobuna protiv režima biti jednako tretirana. Strah od „pogrešnog“ poteza vezao je ruke čehoslovačkom komunističkom vodstvu koje će još dugo vremena za svaki svoj korak čekati odobrenje Moskve. Osuda staljinizma imala je jak odjek u medijima. Članovi Partije i sami građani počinju dovoditi u pitanje temelje na kojima su rasle socijalističke republike. Aktivirali su se sindikati, omladinske organizacije, o većem sudjelovanju u državnoj upravi počele su razmišljati čak i nekomunističke stranke koje su životarile. Potkraj travnja održan je kongres Saveza pisaca na kojem su se mnogi založili za slobodu stvaralaštva i ukupnu demokratizaciju društva. U tom je trenutku stranačko vodstvo naglo prekinulo iluzije o mogućem opsegu promjena.⁵ Vrlo loše gospodarsko stanje Čehoslovačke pokušat će reformirati Ota Šik sredinom

² Macan, Željka; Primorac Aberer, Zrinka. Audiovizualno prevođenje. // Priručnik za prevoditelje / Stojić, Aneta; Brala, Marija; Matešić, Mihaela. Rijeka: Filozofski fakultet, 2014., str.191.

³ Rada, Ivan ...[et al.]. Povijest Češke : od seobe Slavena do suvremenog doba. Zagreb : Sandorf, 2014., str. 650.

⁴ Hrvatska enciklopedija. Dostupno na : <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63939>.

⁵ Rada, Ivan ...[et al.]. Povijest Češke : od seobe Slavena do suvremenog doba. Zagreb : Sandorf, 2014., str. 648.

60-ih godina. Promjene su se događale sporije od očekivanog, što je izazvalo dodatnu napetost u političkom vrhu. Reforme su ugušene 1967. godine administrativnim uplitanjem. Svoju uspješnost zaživjet će tek za vrijeme vladavine Alexandera Dubčeka.

Ostavkom Novotnog i dolaskom Dubčeka na vlast demokratizacija socijalizma 1968. godine doživljava procvat. Alexander Dubček nije bio klasičan komunistički vođa, no vrlo je dobro razumio u kakvoj se situaciji nalazi Čehoslovačka. Okružio se ljudima koji su mu pomogli u provedbi reformi. Dobro je poznao Sovjetski mentalitet i želje svog naroda. Vjerovao je da je moguće približiti ta dijametralno suprotna viđenja socijalizma, da je moguće pronaći kompromis, no razumio je da je to dugotrajan proces koji zahtjeva prilagodbu obje strane. Promišljenost njegova djelovanja u okviru politike, slobode medija i društva vrlo dobro opisuje Jiří Pelikán, glavni direktor Čehoslovačke televizije: „Nije nam ništa naredio, već nas je molio da se čuvamo svakog subjektivizma, da ne požurujemo događaje, da postepeno privikavamo ljude na pravila socijalističke demokracije i na njihovo sudjelovanje u upravljanju zemljom.“⁶ Bitno je spomenuti da je Dubček je izabran isključivo odlukom Centralnog komiteta bez ikakvog konzultiranja s Moskvom. Prvi put od 1948. godine najvišeg rukovodioca Komunističke partije Čehoslovačke izabrala je Partija, a da Moskva nije dala svoje mišljenje. Tako je Dubček krenuo s jednim hendikepom: nepovjerenjem i suzdržanošću Moskve.⁷ Na političku scenu SSSR-a nakon Nikite Hruščova dolazi Leonid Brežnjev koji osuđuje događaje u Čehoslovačkoj kao revizionističke. Popuštanje cenzure, sloboda kretanja i slobodoumlje ne uklapa se u okvire sovjetskog socijalizma stoga će Dubčekova nastojanja u provedbi reformi nasilno biti prekinuta teritorijalnom invazijom sila Varšavskog pakta 20. kolovoza 1968. godine. Uslijedit će otmica čehoslovačkog rukovodstva koje je prinuđeno na potpis Moskovskog protokola čiji je rezultat ponovno ograničavanje svih dosegnutih sloboda tj. normalizacija.

3.2. Studentski pokret u Čehoslovačkoj 60-ih godina 20. stoljeća

U stvaranju osjećaja „posebnosti“ '68. ključnu ulogu imali su studenti. Iskazivanjem nezadovoljstva svijetom u kojem žive, studenti su pokrenuli bunt u kojem su se međusobno nadopunjavale socijalne i političke poruke i zahtjevi. Činjenica da su se studentski protesti

⁶ Pelikan, Jiří. Praško proljeće. Zagreb : Globus, 1982., str. 222.

⁷ Pelikan, Jiří. Praško proljeće. Zagreb : Globus, 1982., str. 215.

gotovo istodobno događali u najrazvijenijim i najnerazvijenijim zemljama, na svim kontinentima i u svim političkim sistemima učinila je ovaj bunt globalnim fenomenom.⁸

Sličnosti i razlike ovoga globalnog fenomena na istoku i zapadu Europe za film *Deset zahtjeva* (*Deset bodů*) objašnjava Dr. sc. Vladimír Kladec, ministar obrazovanja u vrijeme Praškog proljeća 1968. godine. On govori kako studente povezuje istančan osjećaj za pravdu, etičnost, otvorenost za dijalog, beskompromisnost, usmjerenost ka humanizmu i demokraciji. Anarhistički, destruktivan pristup nećemo vidjeti u redovima čehoslovačkih studenata. Naprotiv, ono što je specifično za čehoslovačke studente u odnosu na ostale zemlje jest to što oni ne zahtijevaju radikalnu promjenu političkog sustava nego „popravljanje“ postojećeg sustava.⁹ Zalažu se za jačanje pozitivnih elemenata socijalizma, za ukidanje cenzure, za otvaranje granica. Studenti žele surađivati, stvarati i mijenjati politiku, žele biti odgovorni za „svoje sutra“, za budućnost svog naroda. Njihovo konstruktivno djelovanje očituje se i u taktičkom povezivanju s radničkom masom, s kojom će tražiti slične i zajedničke interese, u konačnici interese s kojima se može složiti cijeli narod.

Mladež općenito, a studenti pogotovo, bili su veoma buntovno raspoloženi, jer su, razumije se, mnogo intenzivnije doživljavali proturječnost koja je postojala između svakodnevne partijske prakse i onoga što su naučili čitajući Marxa, Engelsa i Lenjina. Njihov je bunt došao najprije do izražaja u neugodnim pitanjima što su ih postavljali profesorima, a zatim u pokušaju da osnuju autonomnu studentsku organizaciju. Već 1965. i 1966. održani su veliki zborovi na fakultetima i tada je rođen pokret koji je predvodio Jiří Müller. On je izbačen sa Sveučilišta i iz Saveza omladine 1966. godine, rehabilitiran 1968., zatim ponovno izbačen u eri „normalizacije“ i 1972. osuđen na pet godina zatvora kao „predstavnik čehoslovačke socijalističke opozicije“.¹⁰

Usprkos postepenom popuštanju represije, osnovne su ljudske slobode, poput slobode govora, okupljanja i tiska, još uvijek bile ograničene. Samostalna studentska organizacija okupljena oko praških radikalista, Zdeněka Pinca, Jane Kohnove, Lubomíra Holečeka i Jiříja Müllera bila je reakcija na cjelokupnu društveno-političku situaciju Čehoslovačke. Ono što je studente dodatno kočilo jest Čehoslovački savez omladine, tijelo koje je oformila Komunistička partija Čehoslovačke i kroz koje je implementirala načela komunističke ideologije.

⁸ Klasić, Hrvoje. Jugoslavija i svijet 1968. Zagreb : Naklada Ljevak, 2012., str. 77.

⁹ Klasić, Hrvoje. Jugoslavija i svijet 1968. Zagreb : Naklada Ljevak, 2012., str. 82.

¹⁰ Pelikan, Jiří. Praško proljeće. Zagreb : Globus, 1982., str. 204.

Studentski savez borio se za akademsku slobodu, autonomiju Sveučilišta i sudjelovanje studenata u donošenju fakultetskih odluka na dekanskim kolegijima. Slabljenje represije u medijima koristili su za osudu brojnih nepravdi poput izbacivanja Jiříja Müllera s fakulteta zbog proturežimskih aktivnosti ili pak brutalne milicijske intervencije 31.11.1967. koja je bila odgovor studentima na protest zbog isključivanja struje u cijeloj studentskoj četvrti Strahov. Svečana povorka Majales studentima je predstavljala mogućnost izražavanja političkih stajališta ironičnim i šaljivim transparentima. Majales 1968. godine bio je najposjećeniji i bez milicijske intervencije kao proteklih godina. Za kralja Majalesa studenti izabiru Allena Ginsberga, provokativnog američkog bitnika koji je za studente bio simbol slobodoumlja.

Svoj glas studenti ne stišavaju ni pred trupama Varšavskog pakta u kolovozu 1968. Ljutnju oko novonastale situacije izražavaju sjedenjem ispred tenkova. 17.11.1968. studenti organiziraju štrajk povodom okupacije koji je rezultirao boljom povezanošću studentskog tijela, no bez značajnijih pomaka po pitanju normalizacije. Radikalni čin samospaljivanja studenta Jana Palacha i srednjoškolca Jana Zajíca odgovor je na gušenje Praškog proljeća i poziv građanima na protest, na buđenje. Zahvaljujući taktičkim postupcima studenata i utjecaju medija Čehoslovačka unatoč represiji ostaje slobodnija i neovisnija od drugih zemalja Istočnog bloka.

4. Filmski prijevod

Filmski prijevodi po svojoj tehničkoj prirodi pripadaju kategoriji audiovizualnog prevođenja. Audiovizualno prevođenje (AVP) oblik je prevođenja koji obuhvaća sve prijevode audio formata, video formata ili kombinacije obaju formata. Kada govorimo o audiovizualnom prevođenju najčešća asocijacija jest upravo prevođenje filmova i serija, koji doista čine glavninu ove vrste prevođenja, no ono uključuje i druga područja, primjerice mrežne stranice i računalne igrice, čak i karaoke.¹¹

Postoji nekoliko tehnika prevođenja filmova, serija i ostalih video sadržaja. Literatura ponavlja istu kategorizaciju koja razlikuje tri osnovne podvrste¹²:

- podslavljanje ili titlanje (podslavni prijevodi)
- čitanje teksta preko kadra ili voice-over (istovremeni prijevodi)
- sinkronizacija ili dubbing (nasnimavani prijevodi)

U ovome radu bavit ćemo se prevođenjem dokumentarnog eseja tehnikom podslavljanja.

4.1. Podslavljanje

Podslavljanje (titlanje) je prevođenje govora u pisanom obliku.¹³ Prema modalitetu prevođenja radi se o hibridnom obliku pismenog prevođenja zato što komponenta prevođenja nije samo tekst. Babić definira podslav kao najmanju filmsku prijevodnu jedinicu odnosno osnovnu jedinicu filmskog prijevoda.¹⁴ Osnovna je zadaća televizijskog podslava da gledatelju omogući nesmetano praćenje televizijskog programa izvorno pisana ili izgovorena na jeziku kojime on (dovoljno) ne vlada.¹⁵

Film s podslavima čuva izvorni jezik filma. Gledatelj ima priliku čuti izvorni jezik što može utjecati vrlo pozitivno na učenje jezika ukoliko gledatelj ne zna izvorni jezik (ili ga zna vrlo malo). S druge strane, podslavi mogu gledatelja čak i ometati ukoliko izvorni jezik filma poznaje jer dolazi do sukobljavanja kognitivnih procesa. Georgakopoulou podsjeća na ulogu

¹¹ Macan, Željka; Primorac Aberer, Zrinka. Audiovizualno prevođenje. // Priručnik za prevoditelje / Stojić, Aneta; Brala, Marija; Matešić, Mihaela. Rijeka: Filozofski fakultet, 2014., str. 181.

¹² Zrinka Babić u svome članku „Filmski prijevodi“ (1991.) navodi i „Neprijevođe“ kao posebnu kategoriju prijevoda.

¹³ Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015., str. 29.

¹⁴ Babić, Zrinka. Filmski prijevodi. // Prožimanje kultura i jezika / Andrijašević, Marin i Vrhovac, Yvonne. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 1991. str. 187.

¹⁵ Pavlović, Nataša. Osobitosti prevođenja za televizijsko podslavljanje : magistarski rad. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000., str.34.

pod slova u filmu: „Glavna razlika između podslavljanja i drugih forma prijevoda jest činjenica da prevedeni tekst ne zamjenjuje original: izvornik i prijevod prisutni su istovremeno. Original je uvijek prisutan paralelno s prijevodom i time ograničava prevoditeljska rješenja, koja su izložena kritici publike diljem svijeta. Drugim riječima, jedan od najtežih izazova prevođenja, prevoditelj podslavljavatelj može okrenuti u svoju korist.“¹⁶

Agnieszka Szarkowska u svom članku *The power of Film Translation* govori o podslavljanju kao formi *forenizacije*, a o sinkronizaciji kao o formi *domestikacije*. Podslavljanje onemogućuje zanemarivanje kulture i jezika originala. Ciljna publika na taj je način primorana primiti kulturološko bogatstvo koje film nudi. U slučaju sinkronizacije forenizacija je svedena na najmanju moguću mjeru i zakida publiku za većinu ključnih kulturoloških karakteristika izvornog teksta.

Postprodukcijski skript ili dijalog-lista je tekst transkribiran nakon završne produkcije filma. On sadrži sve dijaloge i glasove koji se čuju u filmu koji prate redosljed kadrova. U njemu ne bi trebale postojati razlike u odnosu na izgovorene jedinice u filmu i zato je upravo taj skript osnovna jedinica za prevođenje i za izradu pod slova. Uz dijalog-listu nužno je pratiti vizualni i auditivni sadržaj filma kako se ne bi pogrešno interpretirao tekst. Kvalitetna dijalog-lista sadrži i vremenski kod. O važnosti vremenskog koda više se govori u poglavlju 5. „Osobitosti filmskog prijevoda tehnikom podslavljanja“.

Za potrebe podslavljanja javile su se dijalog liste na tzv. „velikim“ jezicima poput engleskog, talijanskog, francuskog i sl. Stručnjaci na području preporučuju da dijalog liste „velikih“ jezika budu zalihosne, gotovo jednake originalu, kako bi došlo do jednake razine redukcije teksta na svim jezicima na koje se prevodi. U suprotnom dolazi do prevelike razine redukcije teksta, kojom se narušava cjelokupna atmosfera, stil, a ponekad i prijenos ključne informacije. Za potrebe prevođenja ovog filma nije korištena dijalog lista jezika posrednika, već je prevođeno direktno s češkog jezika na hrvatski. ESIST (*European Association for Studies in Screen Translation*) oformio je sažet skup pravila o podslavljanju (*Code of Good Subtitling Practice*¹⁷), sastavljen prema knjizi *Subtitling* Jana Ivarssona i Mary Carroll iz 1998. godine, koja nažalost nije dostupna u Hrvatskoj. Pravila valja koristiti kao podsjetnik kod prevođenja pod slova.

¹⁶ Georgakopoulou, Panayota. *Subtitling for the DVD Industry. // Audiovisual translation : language transfer on screen / Diaz Cintas, Jorge. London : Palgrave Macmillan, 2009. str.32.*

¹⁷ *Code of Good Subtitling Practice. European Association for Studies in Screen Translation. Dostupno na: <https://www.esist.org/code-of-good-subtitling-practice/>.*

Alati za podslovljavanje audiovizualnih tekstova omogućavaju izradu podslova (titlova) i njihovu sinkronizaciju s audio i video zapisom.¹⁸ Podslovi za prevođenje filma *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* stvarani su programu *Aegisub* koji se može besplatno preuzeti s interneta. Program omogućuje jednostavnu izradu i oblikovanje postojećih podslova.

¹⁸ Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015., str. 294.

5. Osobitosti filmskog prijevoda tehnikom podslovljavanja

Specifičnosti prevođenja dokumentarnog filma tehnikom podslovljavanja možemo sagledati s dva aspekta – tehničkog i jezičnog. *Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja*, (DHAP) osnovano 2012. godine, oformilo je dokument pod nazivom „*Smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj*“. Te smjernice svojstvene su audiovizualnoj prevodilačkoj tradiciji u Hrvatskoj.¹⁹ U nastavku ovog poglavlja bavit ćemo se tehničkim ograničenjima koja izravno uvjetuju nastajanje jezičnih ograničenja. Ova ograničenja dovode prevoditelja do novih izazova i teških odluka koje mora donijeti, kako bi kreirao kvalitetne podslove, prilagođene ciljnoj publici.

5.1. Tehnički aspekt podslovljavanja

Tehnička ograničenja prevoditelju su unaprijed nametnuta i znatno utječu na finalni prijevod filma. Pod tehničkim ograničenjima ponajprije podrazumijevamo *vremensku i prostornu ograničenost*. One omogućuju primatelju prijevoda (gledatelju) da kognitivno usvoji sve elemente podslovljenog filma – sliku, tekst i zvuk. Ukoliko je jedna od ove dvije ograničenosti narušena, tj. ne odgovara normi, kognitivni proces bit će ometen, a kao rezultat toga gledatelj će biti uskraćen za razumijevanje određene scene. Tehnički aspekt obuhvaća i *diobu podslova*, odnosno prelamanje složene rečenice na gramatički logičnom mjestu i postavljanje iste u novi podslov, tj. novi redak. Možemo reći da dioba podslova objedinjuje jezični i tehnički aspekt o čemu ćemo više govoriti u potpoglavlju 5.1.2.

5.1.1. Vremenska i prostorna ograničenost

Pod pojmom *vremenska ograničenost* podrazumijevamo vrijeme koje je potrebno primatelju (gledatelju) da pročita podslov (titl). Jasno je da će to vrijeme biti nešto dulje s obzirom da gledatelj istovremeno procesuirala sliku i zvuk u filmu. Glavno je pravilo da bi jednoredni titl trebao stajati na ekranu najmanje dvije i pol sekunde, a dvoredni najmanje četiri do pet. Preporučeno minimalno trajanje titla je 2 sekunde za vrlo kratke titlove, a maksimalno 7 sekunda, ovisno o kompleksnosti teksta i ciljnoj publici.²⁰

¹⁹ Smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj. Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja. // Dostupno na: <http://dhap.hr/Content/documents/SmjerniceZaKvalitetnoTitlanje.pdf>.

²⁰ Smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj. Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja. // Dostupno na: <http://dhap.hr/Content/documents/SmjerniceZaKvalitetnoTitlanje.pdf>.

U programima za stvaranje podslova možemo pronaći dva pokazatelja koji nam govore je li podslov predugačak za primatelja. Prvi pokazatelj je broj znakova unutar jednog reda poznatiji pod engleskim nazivom *characters per line* – (CPL), a drugi je broj znakova po sekundi, *eng. characters per second* – (CPS). Smjernice DHAP-a ne referiraju se na ova dva pokazatelja, no ovdje se možemo voditi normom hrvatskih televizijskih kuća. Njihova praksa pokazala je da broj znakova unutar jednog reda (CPL) iznosi maksimalno 35 znakova. Isto se navodi i u Prijedlogu smjernica za podslovljavanje u Europi (*A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe*)²¹. Povećanjem CPL-a dolazi do smanjenja fonta podslova, a rezultat može biti slabija čitljivost teksta. Broj znakova po sekundi (CPS) prema normi hrvatskih televizijskih kuća iznosi do 15 znakova.²² Ukoliko broj znakova premašuje normu bit će, kao i u prethodnom slučaju, narušeno razumijevanje scene. Primatelj naime, ne stiže pročitati pretpostavljeni podslov. U programu *Aegisub* jednostavno je uočiti je li podslov predugačak. CPS polje postaje blago crvene boje čim je njegova vrijednost 16. Povećanjem CPS vrijednosti, jačina boje se pojačava.

Primjer 1. Prikaz programa *Aegisub*

The screenshot shows the Aegisub 3.2.2 software interface. At the top, there is a menu bar (File, Edit, Subtitle, Timing, Video, Audio, Automation, View, Help) and a toolbar. Below the toolbar, there are controls for subtitle editing, including a 'Comment' field, a 'Default' style dropdown, an 'Edit' button, and an 'Actor' dropdown. There are also numerical fields for start and end times and CPS values, along with various formatting buttons (B, I, U, S, /n, AB, etc.). The main area displays a subtitle: '- Proživjeli smo mnogo, preživjet ćemo i ovo!'. Below this, there is a table listing subtitle entries with columns for #, Start, End, CPS, Style, and Text.

#	Start	End	CPS	Style	Text
125	0:10:45.00	0:10:49.30	13	Default	Pored šaljivih i ironičnih parola i karakterističnih za studente,
126	0:10:49.50	0:10:53.30	17	Default	pojavi su se transparentni i protupartijski i protusovjetskog karaktera,
127	0:10:54.00	0:10:59.00	14	Default	ponajviše kod onih fakulteta gdje je i Nutjecaj Müllerove skupine bio najprodorniji.
128	0:11:01.90	0:11:04.00	16	Default	NIVELIRANI OPTIMISTIČNI INTELEKTUALCI
129	0:11:04.30	0:11:06.30	13	Default	ZA VIŠU RAZINU VISOKOG ŠKOLSTVA
130	0:11:10.25	0:11:13.50	17	Default	1966. NE PRIČAJTE GLUPOSTI! I NFRAZAMA I OSTAVKAMA NEĆETE NAS PRIDOBITI.
131	0:11:17.50	0:11:19.70	14	Default	- U toj dvorani ponijele su nas emocije.
132	0:11:19.80	0:11:21.50	15	Default	Kad sam završio, primijetio sam
133	0:11:21.60	0:11:27.10	8	Default	kako je jedna djevojka skočila na stol i veselo pjeskala.
134	0:11:27.20	0:11:31.10	10	Default	Druga se bacila na mene i rekla: 'Pravi si muškarac.'
135	0:11:32.00	0:11:40.00	6	Default	- Rekao je: 'ČSM postoji i samo zato što država želi da postoji,
136	0:11:40.00	0:11:45.00	8	Default	a mi ne želimo postojati i samo zato što država to želi.'
137	0:11:46.00	0:11:52.60	6	Default	- Pokušali smo osnovati i samostalnu organizaciju.
138	0:11:52.60	0:11:56.30	8	Default	Važni su nam bili akademska sloboda,
139	0:11:56.40	0:11:59.80	6	Default	autonomija sveučilišta,
140	0:11:59.80	0:12:06.00	11	Default	sudjelovanje studenata u donošenju i fakultetskih odluka na dekanskim kolegijima.
141	0:12:06.00	0:12:08.00	15	Default	Studenti su bili jako nezadovoljni

Macan i Aberer u svome članku spominju da postoje razna istraživanja kojima je utvrđeno da je prosječna brzina čitanja 145 do 160 riječi u minuti za veliki ekran, a 180 riječi u

²¹ Karamitroglou, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. // Translation Journal 2, 2(1998) Dostupno na: <https://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm>.

²² Bujić, Ana-Marija. Translation of Idioms in TV Subtitling. // Hieronymus, 1(2014), str. 1-34. Dostupno na: http://www.ffzg.unizg.hr/hieronymus/wp-content/uploads/2013/01/Hieronymus_1_2014_Bujic.pdf.

minuti za filmove, odnosno serije na DVD-u. Ovaj podatak može potvrditi i istraživanje Josúa Luisa Martíá Ferriola *Subtitle reading speeds in different languages: the case of Lethal Weapon*.²³ Brzina čitanja ovisi i o čimbenicima kao što su dob gledatelja (starijim osobama i djeci treba više vremena za čitanje podslova na ekranu) ili pak učestalost gledanja filmova i serija u kojima se kao prijevodna tehnika javlja podslavljanje.²⁴

Međutim, podslov nije ograničen samo brzinom percepcije gledatelja, već i završetkom proteklog podslova i početkom idućeg. Pritom se podrazumijeva da izgovorene sekvence glumaca vremenski odgovaraju trajanju podslova. Drugim riječima, podslov ne bi smio prelaziti granice trajanja izgovorene sekvence. Naziv za tu prilagodbu preuzet je od engleskog izraza *timecoding*, hrv. *tajmkodiranje*, kako stoji u smjernicama DHAP-a. Prilikom prevođenja filma ovog diplomskog rada veliku važnost posvetili smo *tajmkodiranju* kako bismo se maksimalno držali unutar okvira prema gore navedenim smjernicama i time ne bismo ugrožavali razumijevanje i praćenje filma.

Prostorna ograničenost odnosi se na položaj samog podslova u okviru filmskog prikaza. Podslovi mogu zauzeti do 20% prostora ekrana.²⁵ Na našim prostorima uvriježeni su centrirani podslovi bijele boje unutar prozirno sivog okvira na dnu ekrana kako ne bi prekrili važne dijelove prikaza. Podslov može stajati u jednom ili dva retka. Ograničenost duljinom također prevoditelja tjera na koncizno prevođenje i prepoznavanje što je u rečenici više odnosno manje važno za gledatelja.

5.1.2. Segmentacija podslova

Nerijetko se u podslavljanju susrećemo sa složenim, više ili manje kohezivnim rečenicama, posebice unutar razgovornog ili narativnog stila koji dominiraju ovim dokumentarnim esejom. U takvim slučajevima nužno je rečenicu razdijeliti u dva retka kako pogled gledatelja ne bi bježao s jedne strane ekrana na drugu i time mu dodatno otežavao praćenje video komponente.

Kod razgovornog stila prvi je korak svakako iz složene nekoherentne misli govornika napraviti smislenu i sažetu misao (bez prevelike intervencije u sam tekst) izrečenu jednom ili

²³ Martí Ferriol, José Luis. Subtitle reading speeds in different languages: the case of Lethal Weapon. // *Quaderns. Revista de Traducció*, 20(2013), str. 206-207. Dostupno na: https://ddd.uab.cat/pub/quaderns/quaderns_a2013n20/quaderns_a2013n20p201.pdf.

²⁴ Macan, Željka; Primorac Aberer, Zrinka. Audiovizualno prevođenje. // *Priručnik za prevoditelje* / Stojić, Aneta; Brala, Marija; Matešić, Mihaela. Rijeka: Filozofski fakultet, 2014. str.185.

²⁵ Georgakopoulou, Panayota. Subtitling for the DVD Industry. // *Audiovisual translation : language transfer on screen* / Diaz Cintas, Jorge. London : Palgrave Macmillan, 2009.

više rečenica. Drugi korak čini segmentacija ili dioba odnosno segmentacija podslova. *Segmentacija podslova* jako će utjecati na razumijevanje cjelovite rečenice, kao i razumijevanje cijelog filma u konačnici, stoga je jasno da ona nikako nije rezultat nasumične odluke prevoditelja. Rečenica prekinuta na nelogičnom mjestu, primjerice usred negacije ili između odnosne zamjenice i zavisne rečenice, zbunjuje gledatelja, produljuje mu vrijeme čitanja, ali i razumijevanja cijele misli.

Pravilna segmentacija podslova neće narušavati gramatičke cjeline ciljnog teksta i govorne činove izvornog teksta. Zadovoljiti oba uvjeta nije jednostavno jer granice rečenice ciljnog teksta ne odgovaraju uvijek duljini govornog čina, no prevoditeljev zadatak je pokušati usuglasiti te dvije ključne komponente.

Još jedna važna komponenta segmentacije jest duljina donjeg i gornjeg podslova. Norme preporučuju da oba podslova budu ujednačene duljine. Pozadina ovog oblika podslova leži u činjenici da su u tiskanim sadržajima, kao što su primjerice novinski članci, naše oči navikle čitati unutar pravokutnog oblika. Poželjno je da gornji podslov bude kraći od donjeg jer se nalazi bliže centru ekrana i veća je mogućnost da prekrije važnu slikovnu informaciju. Ipak, prednost pred ovim uvjetom imaju svakako gramatičke cjeline. Uvijek se nastoje zadovoljiti oba uvjeta, no u nekim jezičnim situacijama to naprosto nije moguće, kao što je vidljivo u primjerima ispod.

Primjer 2. Segmentacija podslova – razgovorni stil

10:03	-Já jsem tam měl vystoupení, ve kterém jsem vytýčil program samostatné studentské organizace s právem oponovat komunistické straně.	- Ondje sam predstavio program samostalne studentske organizacije, koja se mogla suprotstaviti Komunističkoj partiji.
22:08	Nějaká moje poznámka se snaží je trošku usměrnit, protože jsem to shromáždění tehdy řídila. Bylo by potřeba trochu, aby se každéj nad tím zamyslel, jestli teda se počítá k inteligenci. Děkuji!	Pokušala sam usmjeriti raspravu svojim komentarima jer sam ja vodila taj skup. Svatko tko se smatra intelektualcem trebao bi se to zapitati. Hvala.

Primjer 3. Segmentacija podslova – publicistički stil

17:13	<p>Studenti reagovali na tuto situaci tím, že vyšli z kolejí</p> <p>a provolávali, že chtějí světlo, aby mohli studovat,</p> <p>shlukovali se, obešli budovu</p> <p>a poté se vydali k Malostranskému náměstí.</p> <p>Na konci Nerudovy ulice byl průvod v počtu několika set osob</p> <p>zastaven orgány Veřejné bezpečnosti.</p> <p>Po marných domluvách a výzvách jménem zákona</p> <p>přikročily orgány VB k zatlačování studentů</p> <p>z Nerudovy ulice na Strahov.</p>	<p>Studenti su na to reagirali tako da su izašli van</p> <p>i vikali da žele svjetlo kako bi mogli učiti.</p> <p>Okupili su se, obišli zgradu i krenuli prema Malostranskom trgu.</p> <p>Na kraju Nerudine ulice kolonu od nekoliko stotina ljudi</p> <p>zaustavile su snage Javne sigurnosti.</p> <p>Nakon uzaludnih upozorenja i pozivanja na zakon,</p> <p>organi Javne sigurnosti otjerali su studente</p> <p>iz Nerudine ulice na Strahov.</p>
-------	---	---

Primjer 3 odraz je segmentacije podslova u vijestima. Narator je brz, a tekst zalihostan, prepun najvažnijih informacija što je primjereno novinarsko-publicističkom stilu o kojem je ovdje riječ. Redukcija je u ovom primjeru minimalna jer su gotovo sve informacije gledatelju važne za razumijevanje. Pojednostavljivanje rečeničnih konstrukcija u svrhu smanjenja zalihosti narušilo bi viši stil prema kojem gledatelj prepoznaje informativno izvještavanje. Iz tog razloga, zadržan je viši stil. Iz danog primjera možemo vidjeti rastavljanje prve rečenice originala na dvije jednostavnije u prijevodu. Preduge rečenice poželjno je u podslovima rastavljati, kako jedna prevedena rečenica ne bi djelovala konfuzno i kako bi gledatelju omogućila brže čitanje. Pritom je važno ne narušiti koheziju teksta.

5.2. Jezični aspekt podslovljavanja

Cilj prijevoda filma jednak je cilju bilo koje druge vrste prijevoda. Prema Iviru taj cilj očituje se u pretvaranju poruke (misli, osjećaja, želje, naredbe) prethodno izražene jednim jezikom u jednakovrijednu poruku izraženu nekim drugim jezikom.²⁶ Ono što prevođenje filma razlikuje od ostalih vrsta prijevoda jest stavljanje prevedenih misli u vremenske i prostorne

²⁶ Ivir, Vladimir. Teorija i tehnika prevođenja: udžbenik za 1. razred. Novi Sad : Centar "Karlovačka gimnazija" Sremski Karlovci, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu, 1984., str. 9.

granice. One će prevoditelja tijekom cijelog procesa tjerati na prepoznavanje relevantnih dijelova rečenice od onih manje relevantnih za gledatelja, koje će biti izostavljene postupcima redukcije.

Predmetom ovog rada je *međujezično (interlingvalno) prevođenje* koje promatra prijevod s jednog jezika na drugi jezik, u ovom slučaju s češkog jezika na hrvatski jezik. Vrsta teksta kojoj izvornik pripada jest polisemiotski, odnosno onaj koji podrazumijeva postojanje verbalnih i neverbalnih elemenata.²⁷ Kao takav, polisemiotski tekst iziskuje prijevod kod kojeg slikovni i tekstualni elementi neće biti sukobljeni, već usklađeni.

Ovaj dio rada obuhvaćat će gramatičku, leksičku i stilističku analizu prevedenih podslova na način da će izvornik i prijevod biti paralelno prikazani s istaknutim problematičnim rečeničnim dijelovima. Ispod primjera nalazit će se objašnjenja pojedinih prevoditeljskih izbora koja će analizirati probleme iz područja redukcije elemenata diskursa, probleme prevođenja frazema, povijesnih realija, parola i pjesama. Poseban naglasak stavljen je na sintaktičko-semantičku redukciju u svrhu postizanja ekonomičnosti izraza, što je, u kontekstu prevođenja filma, za prevoditelja često glavni izazov. Prikazani primjeri u nastavku nisu odraz segmentacije podslova, kao što je bio slučaj u prethodnim primjerima.

5.2.1. Redukcija

Kovačić navodi tri razine elemenata diskursa u podslovljavanju²⁸:

1. Potrebni elementi (oni koji se moraju prevoditi)
2. Djelomično potrebni elementi (oni koji se mogu sažeti)
3. Nepotrebni elementi (oni koji se mogu izostaviti)

Potrebni elementi diskursa su nositelji radnje i bez njih gledatelj ne bi mogao pratiti radnju. Nepotrebni elementi diskursa su zapravo zalihosni elementi bez važne semantičke uloge. Takvi elementi, ali i djelomično potrebni elementi predmet su interesa ovog poglavlja.

Jezična zalihost ili redundancija sastavni je dio govora kojim govornik želi spriječiti nesporazum u prenošenju informacija. Međutim, ona se često u razgovornom jeziku pojavljuje u obliku jezičnih poštapalica koje su najčešće semantičke prazne riječi, a služe govornicima kao pauza u govoru kako bi stigli formulirati iduću misao (*že jsme tím nic nedosáhli, to...; abych*

²⁷ Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015. str. 30.

²⁸ Georgakopoulou, Panayota. Subtitling for the DVD Industry. // Audiovisual translation : language transfer on screen / Diaz Cintas, Jorge. London : Palgrave Macmillan, 2009. str. 26.

tak řekla mnozí z nás...;pak jsou teda lidé...). Takvi jezični elementi nemaju nikakve sintaktičke ili logičke veze s rečenicom i ne izražavaju nikakvo određeno značenje te su stoga zalihosni.²⁹ Zalihost se također javlja u obliku ponavljanja riječi iz prethodne misli govornika u svrhu navezivanja na sljedeću misao (*to je jistá situace, jistá politická situace, o níž...*) ili u svrhu naglašavanja (*a po svém vlastním zápase se sebou ...; stále se všechno točí kolem práce, práce a práce...*) ili kao prilog koji će na neki način istaknuti misao koja slijedi (*a pak jsme vlastně zjistili, že...; je právě úkolem Československého svazu mládeže...; nic jsem jako víc nežádal...*).

Rješenje jezične zalihosti u podslovljavanju jest redukcija. Redukcijom se oduzimaju svi suvišni dijelovi rečenice koji ometaju prenošenje glavne informacije. Redukcija se u užem smislu riječi odnosi na skraćivanje izostavljanjem ili sažimanjem teksta. Redukcija u širem smislu obuhvaća razne metode kojima ostvarujemo ekonomičnost cjelokupnog izraza. Prethodno spomenuta nedostupna knjiga *Audiovisual translation: subtitling* autora Jorge Díaz Cintas i Aline Remael opisuje razne metode i postupke redukcije. Iz tog razloga koristili smo diplomski rad Andree Mujagić pod nazivom *Audiovisual Translation: subtitling the BBC's documentary "The Quantum Revolution"* koja se u kategorizaciji postupaka redukcije poziva na gore navedeni rad. Navodi se nekoliko metoda, a to su korištenje kraćih sinonima, generalizacija opisa, pojednostavljanje sintakse, promjena vrste riječi na razini jedne riječi i promjena modaliteta, promjena neupravnog u upravni govor, promjena teme i reme, promjena službe riječi u rečenici, promjena glagolskog načina, korištenje više jednostavnih rečenica umjesto složenih. Naravno, metode redukcije specifične su jeziku na koji se prevodi. U nastavku ovog poglavlja prikazat ćemo raznolikost korištenja metoda redukcije u podslovima filma *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)*.

Primjer 4. Izostavljanje

a)	08:56	<i>Kdyby dejme tomu</i> na těch schůzích ČSM, tam se mluví většinou fráze	Na sastancima ČSM-a ponavljaju se uglavnom iste fraze
b)	16:47	<i>Myslím si</i> , že kdyby nepřišlo to Pražské jaro...	Da nije bilo Praškog proljeća...
c)	18:44	a potom začal <i>hodně hlavně o tom</i> , že tímto jsem skončil se školou...	a onda je rekao da je mom studiju došao kraj...

²⁹ Vrljić, Stojan. Poštalice u hrvatskom jeziku. // Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 54 2(2007). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/46024>.

d)	40:42	-Živé pochodně, z nichž nejznámější jsou studentské , Jan Zajíc a Jan Palach, jeden <u>středoškolák</u> , jeden <u>vysokoškolák</u> , symbolizují odpor proti začátkům normalizace...	-Žive baklje, od kojih su najpoznatije Jan Zajíc i Jan Palach, jedan srednjoškolac, a drugi student, simbol su otpora protiv početaka normalizacije.
----	-------	--	--

Razgovorni elementi u primjerima a) i b) mogu biti izostavljeni jer jedina informacija koju gledatelj ne dobiva jest oklijevanje govornika, a to je svakako sporedna informacija, tim više što se radi o dokumentarnom filmu u čijem je središtu povijesno zbivanje. U primjeru c) izostavljena su dva priloga: *hodně* u značenju puno i *hlavně* u značenju *uglavnom/najviše*. Prilogu koji odgovara na pitanje kako je i u kojoj mjeri nešto rečeno nema mjesta pored subjekta, predikata i objekta. Primjer d) prikazuje jezičnu nepodudarnost između češkog i hrvatskog jezika. Pojam *student* u češkom obuhvaća učenika i studenta. U hrvatskom jeziku ne postoji ekvivalent koji bi obuhvaćao oba pojma. Hrvatski jezik međutim poznaje riječ „školarac“, no ona se može odnositi na osnovnoškolce i srednjoškolce, ali ne i na studente. Ovu leksičku prazninu u hrvatskom nema potrebe prevoditi objašnjenjem jer u nastavku rečenice govornik objašnjava da se radi o jednom srednjoškolcu i jednom studentu. Elementi u gore navedenim primjerima naprosto nisu relevantni za razumijevanje radnje, te su zato izostavljeni.

Primjer 5. Pomaci u strukturi rečenice

a)	21:13	Luboš jel rovnou ve stejný bundě za Müllerem do nemocnice...	U tom istom kaputu išao je ravno kod Müllera u bolnicu...
b)	29:30	Toho dne obdrželi studenti výměr , jímž byla zakázána pietní Manifestace k uctění památky Jana Opletala.	Toga dana donesena je odluka kojom je studentima zabranjeno obilježavanje sjećanja na Jana Opletala.
c)	39:04	-Do toho přišel čin Palacha, což byl takovej šok, a zejména velká hrůza z toho, aby Palacha někdo nenásledoval.	-Usljedio je Palachov protestni čin, što je bio strašan šok. Javio se strah da će drugi slijediti njegov primjer.
d)	41:06	[...] a byli ochotní obětovat vlastně to nejcennější, co měli k dispozici, a to byl lidský život.	i da su spremni žrtvovati ono najvrijednije što su imali, a to je ljudski život.

Primjer 5 prikazuje raznolike promjene na razini sintakse. U primjeru a) možemo vidjeti korištenje neizrečenog subjekta. Ime vršitelja radnje spomenuto je u prethodnoj rečenici, stoga ga nije potrebno ponavljati. Neizrečenim subjektom ovdje postizemo fluidnost u razgovornom stilu. U primjeru b) u glavnoj i zavisnoj surečenici prijevoda korišten je glagolski pridjev trpni umjesto perfekta. Korištenjem pasiva održava se stil informativnog izvještavanja u crno bijelim scenama filma. Subjekt „studenti“ u prijevodu nalazi se u zavisnoj surečenici, a ne u glavnoj (kao što je slučaj u izvorniku). Kako bi izbjegao nespretne prijevodne konstrukcije koje loše funkcioniraju u ciljnom jeziku, prevoditelj ponekad mora pribjeći rastavljanju rečenica. Spoj riječi u primjeru c) u doslovnom prijevodu znači „*a posebice velik strah od toga da bi...*“. Iz ove jezične situacije moguće je izaći na nekoliko načina: glagolom *bojati se*, no on bi zahtijevao subjekt *ljudi ili narod*, koji je u originalu neizrečen. Spojevi poput *prevladavao je strah* ili *probudio se strah u ljudima* predugi su za ovaj podslov. Na ovom primjeru također možemo vidjeti kako je negacija perfekta *aby nenásledoval* promijenjena u afirmativni izraz *da će slijediti*. U zadnjem primjeru prikazana je promjena češkog perfekta u hrvatski prezent. Prezent ovdje ide u korist najavljuvanju radnje koja slijedi. Smanjuje se vremenski odmak i gledatelj se spušta na razinu „ovdje i sada“ uz govornika. Naime, u idućim scenama slijedi oproštajno pismo Jana Zajčica. Atmosfera postignuta prezentom približava gledatelja samom tragičnom događaju. Takvim detaljima bolje se postiže inkluzija gledatelja s radnjom dokumentarnog filma (uz neizbježnu minimalnu intervenciju potaknutu vremenskim ograničenjem).

Primjer 6. Leksik

a)	17:38	Při tom použili obušků a <i>kapesních slzotvorných rozstřikovačů</i> .	Pritom su koristili pendreke i <i>suzavce</i> .
b)	06:47	-A druhý den už jel na <i>alegorickém voze</i> strojni fakulty.	- Drugi dan već se vozio <i>na kamionu</i> Strojarskog fakulteta.
c)	29:03	-Je čtvrtek, 14. listopadu 1968. Na Pražský hrad se sjíždějí účastníci <i>listopadového pléna</i> ÚV KSČ.	- Četvrtak je, 14. studenog 1968. Na Praški dvorac dolaze sudionici <i>plenuma</i> Centralnog komiteta KPČ.
d)	43:02	Bude proti vám použita <i>voda</i> !	Upotrijebit ćemo <i>šmrkove</i> protiv vas!

Kapesní slzotvorný rozstřikovač u svom doslovnom značenju obuhvaća sve što je u hrvatskom jeziku suzavac – otrov u spreju džepnih dimenzija, koji nadražuje oči. Primjer b) je klasični primjer *poopćavanja* odnosno *generalizacije pojma* zbog leksičke praznine u ciljnom

jeziku. *Alegorický vůz* po svojoj je definiciji okićeni kamion s otvorenim stražnjim dijelom koji se koristi pri povorkama. Sinonim koji se dosta udaljava od prikazanog kamiona je *labudica*. Kako ne postoji ekvivalent, a opisni prijevod za podslov svakako nije opcija, odlučili smo se za jednostavniji pojam *kamion*. U ovom slučaju u razumijevanju minimalno pomaže kadar u kojem se djelomično može vidjeti kamion na kojem se vozio Allen Ginsberg. Kako bismo bili sigurni da se doista radilo o kamionu s otvorenom prikolicom, a ne o nekom sličnom prijevoznom sredstvu koje bi moglo imati različito asocijativno značenje, bilo je nužno dodatno istražiti ovaj detalj.³⁰ U primjeru c) dolazi do ispuštanja zbog zalihosti. U prvoj rečenici navodi se datum događaja zbog kojeg nema potrebe ponavljati mjesec u kojem je održan plenum (*listopadového pléna*). Ukoliko bismo se odlučili za očuvanje ove sintagme, svako od prijevodnih rješenja imalo bi problem: a) *studenjački plenum* - iako je dovoljno kratko, vrlo je nespretno za hrvatski jezik, u smislu da je frekventnost korištenja pridjeva vrlo niska ili b) *plenuma (održanog) u studenom* - mora imati tri do četiri sastavnice, što je predugo za podslov. Posljednji primjer jest primjer *kvantitativne podudarnosti*, no ovdje je navedena kao prikaz metode promjene riječi. Reći „*Upotrijebit ćemo vodu protiv vas!*“ u kontekstu upozorenja građanstva na intervenciju milicije zvuči gotovo smiješno, što svakako nije cilj. Iz tog razloga potrebna je stilski snažnija riječ kao što je *šmrk*, koji se može i vidjeti u sceni.

Primjer 7. Rastavljanje rečenica

a)	29:18	Chce slyšet jasná <i>slova</i> rozumu i vzdoru, <i>slova pevného</i> odhodláni překonat ve cti a důstojnosti dobu, v níž se zapotácely všechny jistoty.	Žele čuti riječi razuma i otpora. Riječi odlučnosti da se časno i dostojno prevlada vrijeme, u kojem su ugrožene sve vrijednosti.
b)	13:17	Já se zmíním spíš o našem postoji, než o <i>samotném</i> Jirkově osudu, <i>že</i> ze strachu a nejistoty se ztotožníme s tím Jirkovým <i>obžalovacím spisem</i> , <i>že</i> přestaneme ho hájit.	Radije ću pričati o našem stavu nego o Jiříjevoj sudbini. Trebali smo iz straha i neizvjesnosti prihvatiti Jiříjevu optužnicu, trebali smo ga prestati braniti.
c)	33:01	-Já jsem o té situaci přemýšlel, navrhl jsem, aby Svaz <i>vysokoškolských</i> studentů vyslal delegaci na sjezd odborového svazu pracovníků v kovoprůmyslu, <i>který</i> reprezentoval 900000 kováků, <i>a který</i> se měl sejít zhruba měsíc po stávce.	- Razmišljao sam o toj situaciji i predložio sam da Studentski savez pošalje delegaciju na sastanak Sindikata metaloprerađivačke industrije koji predstavlja 900.000 radnika. Sindikat se trebao sastati otprilike mjesec dana nakon štrajka.

³⁰ Blažek, Petr. Vyhoštění krále majálesu: Allen Ginsberg a Státní bezpečnost. // Pamět a dějiny, 2(2011), str. 28-43. Dostupno na: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1102/28-43.pdf>.

Sva tri primjera prikazuju nabranje misli nizanjem surečenica. Ono je karakteristično za spontani govor, no nije primjereno za strukturu podslova. Ukoliko ne bismo rastavljali rečenice, previše bismo se oslanjali na memoriju gledatelja. Gledatelj bi trebao istovremeno pratiti vizualnu i auditivnu komponentu i primjerice u trećem podslovu povezivati informacije s onima iz prvog podslova. Sve to zajedno je prezahtjevno za gledatelja. Idealna duljina rečenice je ona koja stane unutar jednog podslova. To nije uvijek moguće, no prevoditelj svakako treba koristiti prilike gdje može rastavljati dugačke rečenice, a da pritom ne naruši koheziju.

5.2.2. Frazemi

Zbog sličnosti slavenskih jezika često nailazimo na ekvivalentne frazeme, koji su, ukoliko ne postoje veća odstupanja u registru ili učestalosti njihova korištenja, najbolje rješenje za prevoditelja.

Primjer 8. Ekvivalentni frazemi

27:37	i za <i>cenu</i> ,	čak i po <i>cijenu</i>
31:57	<i>udržet to na</i> dūstojnē <i>ūrovni</i> ,	<i>održavati to na</i> pristojnoj <i>razini</i>
22:41	moc to nešlo, ten <i>dav ho</i> zcela <i>pohltil</i> .	Nije mi baš uspjelo, <i>masa ga je progutala</i> .
22:58	začíná <i>brát svoje věci do svých rukou</i> .	<i>uzme stvari u svoje ruke</i> .
40:22	<i>přičiňte se</i> živí <i>k boji</i> .	<i>Uključite se</i> živi <i>u borbu</i> .
41:21	<i>vyburcuji</i> vaše <i>svědomí</i>	<i>probuditi</i> vašu <i>savjest</i>

Međutim, duljina fiksne konstrukcije frazema u izvorniku kao i duljina fiksne konstrukcije frazema u prijevodu može predstavljati problem u kontekstu prevođenja filma najčešće zbog same prirode podslova, njihove vremenske i prostorne ograničenosti. Iz tog razloga, ponekad je potrebno okrenuti se drugim načinima prevođenja frazema, pomoću kojih će prevoditelj moći iznjedruti povoljno rješenje ne narušavajući značenje frazema.

Pavlović upozorava na okolnosti koje je bitno razmotriti prilikom prevođenja frazema, a to su: 1. Potencijalna razlika u registru, odnosno stupnju formalnosti između frazema dvaju jezika, 2. Asocijativna značenja riječi koje su sastavnice frazema, 3. Učestalost frazema u jednom i drugom jeziku.³¹ Usmjerenost na ove stavke može prevoditelju pomoći u procesu analize frazema.

³¹ Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015., str.90.

Baker navodi metode kojima možemo prevoditi frazeme³²:

1. Upotreba postojećeg frazema slične forme i sadržaja
2. Upotreba postojećeg frazema sličnog sadržaja, a različite forme
3. Parafraza
4. Potpuno izostavljanje frazema
5. Doslovan prijevod izvornog frazema
6. Kompenzacija

Pavlović također ističe kako je za podslovljavanje karakteristično baš izostavljanje frazema: „Moguće je, dakako, i posve izostaviti frazem izvornog teksta. Ovaj se postupak najčešće može uočiti u podslovljavanju, koje i inače karakterizira skraćivanje teksta zbog vremenskih i prostornih ograničenja.“³³ U takvim slučajevima nedvojbeno gubimo na općem stilističkom efektu. Iz tog razloga izbjegavanje prevođenja frazema čak i u podslovljavanju svakako ne bi trebala biti prva, već posljednja opcija prevoditelja.

Velik dio ovog filma sačinjava upravo razgovorni jezik koji obiluje frazemima. Kako bismo očuvali stilistički efekt, nužno je očuvati i frazeme. U ovom poglavlju istaknut ćemo nekoliko primjera koji prikazuju kako na različite načine možemo prevesti frazeme unatoč vremenskoj i prostornoj ograničenosti.

Primjer 9. Različita prijevodna rješenja istog frazema

25:59	tu <i>převodovou páku</i> , kterou komunistická strana měla, aby ovládla naši generaci.	organizaciju kojom je Komunistička partija <i>upravljala</i> kako bi zavládala našom generacijom.
44:06	že netoužím po výměně svobodné studentské organizace za <i>převodovou páku</i> komunistické strany, tak hlasuji proti	a ja sam rekao da ne želim da slobodna studentska organizacija postane <i>marioneta</i> Komunističke partije

Převodová páka u doslovnom je prijevodu *mjenjač u automobilu*, ručica kojom upravljamo kako bismo promijenili brzinu. Značenje ovog frazema je upravljanje nečime, naglasak je na nadređenosti i podređenosti. Zato je u prvom primjeru frazem jednostavno parafraziran glagolom *upravljati*, dok je u drugom primjeru iskorišten konotativno snažniji pojam

³² Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015., str.89.

³³ Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015., str.92.

marioneta, čije je preneseno značenje „onaj kojim tko drugi upravlja jer nema svojih načela ni svoje volje; slabić“³⁴

Primjer 10. Očuvanje glavnih motiva u frazemu

24:28	My jsme to, že začal vítr vát, a že se hnuly ledy, považovali do značné míry za svou věc.	- Digla se bura, probili smo led. Smatrali smo to uvelike svojom odgovornošću.
-------	---	--

Na ovom primjeru možemo vidjeti kako su očuvani glavni motivi u frazemu, vjetar i led. Kada govorimo o početku velikih iznenadnih promjena, vjetar s našeg područja koji najbolje odgovara tom značenju jest upravo *bura* (*banuti kao bura, zatišje pred buru, doletjeti kao bura i sl.*). „*Hnuly se ledy*“ u doslovnom prijevodu znači da *se pomicao led*. Budući da cijeli kontekst upućuje na početak promjena, na pokret koji se događao po prvi put, ovdje sasvim dobro odgovara frazem *probijati led* - „*prvi učiniti što, mijenjati ustaljenu praksu*“.³⁵

Primjer 11. Modifikacija poslovice

00:09	-Byli jsme před pomníkem, budeme i po něm!	- Proživjeli smo mnogo, preživjet ćemo i ovo!
-------	--	---

Ova poslovice modifikacija je poslovice „Byli jsem před Rakouskem, budeme i po něm.“ Františka Palackog iz 19. stoljeća. U natuknici Rječnika česke frazeologije i idiomatike stoji njeno značenje „*náš stát, národ vždy překonal těžká období, nezanikl a přežil a to se nám podaří i tentokrát*“³⁶. Iako se u posloviци spominje pojam *pomník* što znači *spomenik* ili *kip*, iz scena filma nije moguće razaznati o kojem spomeniku je riječ. Važnija je međutim cjelokupna ideja ove poslovice, koju u filmu uzviče mnoštvo ljudi. Poznavajući povijesna događanja koja su prethodila tom vremenu i tadašnja aktualna događanja, prihvatljiv je općenit prijevod, koji se drži značenja gore navedenog rječnika. U primjeru 12 možemo vidjeti kako je frazem parafraziran u nedostatku frazeološkog rješenja, a u primjeru 13 možemo vidjeti frazeološka rješenja koji zadržavaju sadržaj, ali ne i formu.

³⁴ Hrvatski jezični portal. Dostupno na: HJP <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>.

³⁵ Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka i Venturin, Radomir. Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb : Naklada Ljevak, 2014., str. 146.

³⁶ Čermák, František ... [et al.]. Slovník české frazeologie a idiomatiky : Výrazy větné. Prag : Academia, 2009, str. 753.

Primjer 12. Parafraza

41:38	s kým <i>na věky půjdete.</i>	koga ćete <i>zauvijek slijediti.</i>
39:27	ten <i>měl punc</i> takovýho poctivýho čestnýho člověka,	jer <i>se pokazao</i> poštenim i časnim čovjekom,

Primjer 13. Upotreba frazema sličnog sadržaja, ali različite forme

49:17	to pro mě <i>bylo</i> jako <i>jasné.</i>	onda za mene <i>nema dvojbe.</i>
18:08	Mlátili lidi <i>hlava nehlava.</i>	Tukli su ih <i>bez milosti.</i>
41:18	vrací náš život <i>do starých kolejí,</i>	naš život vraća se <i>na staro.</i>
24:13	v té naší republice, jako <i>kočírube</i> Sovětský svaz	da ovdje, u našoj Republici, zaista <i>kolo vodi</i> Sovjetski Savez.

5.2.3. Povijesne realije

U ovom poglavlju govorit ćemo o prijevodu čeških povijesnih realija koje se pojavljuju u filmu, a to su najčešće nazivi upravljačkih i izvršnih tijela za vrijeme socijalizma. Prijevod tih realija olakšan je činjenicom da u hrvatskom jeziku postoje ekvivalentni izrazi zbog istog društvenog uređenja koje je vladalo i na našim prostorima (*npr. Češ. ČSM - Čehoslovački savez omladine, hr. SKOJ - Savez komunističke omladine Jugoslavije; Státní bezpečnost hr. Uprava državne sigurnosti*). Prednost je kulturnog ekvivalenta što primatelju prijevoda pruža prepoznatljivu referenciju, poznatu iz vlastite kulture. Nedostatak je u činjenici da ovaj postupak zanemaruje razlike između pojmova (koje u danom tekstu mogu biti manje ili više relevantne) te u konačnici poništava svaku razliku između kultura³⁷. Također je važno da nazivi upravljačkih i izvršnih tijela odgovaraju već prevedenim nazivima u povijesnim izvorima. Unatoč postojanju ekvivalentnih izraza potrebno je određeno poznavanje osnovnih pojmova komunističkog poretka, posebice kod mlađih generacija koje nisu bile dio tog društvenog uređenja, kako ne bi došlo do prepreka u razumijevanju konteksta.

³⁷ Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015. str. 77.

Primjer 14. Československý svaz mládeže

08:17	<p>-Akorát v ČSM se hledí jenom na tu práci a stále se všechno točí kolem práce, práce a práce.</p> <p>-Tak já jsem předsedou ČSM na internátě a ČSM nám tam moc neklape.</p>	<p>- U Čehoslovačkom savezu omladine gleda se samo koliko radiš i stalno se sve vrtil oko rada.</p> <p>- Ja sam predsjednik ČSM-a na internatu i ne funkcioniramo najbolje.</p>
-------	---	---

U ovom primjeru se gledatelj prvi put susreće s akronimom **ČSM**. Ovdje smo uzeli u obzir da je gledatelju ova pokrata nepoznata ili tek djelomično poznata, stoga je u podslovu iskorišten njen puni naziv. S obzirom da tim postupkom dolazi do kvantitativne ekspanzije, nužno je primijeniti postupke redukcije na drugim dijelovima rečenice (*akorát; práce, práce a práce...*). U drugoj rečenici prvog primjera dolazi do prvog korištenja pokrate. Gledatelj unutar nekoliko sekundi može tri puta čuti pokratu **ČSM** koju povezuje s njenim prethodno spomenutim punim nazivom *Čehoslovački savez omladine*. Zbog učestalog ponavljanja kratice **ČSM** odlučujemo se za preuzimanje ove forme pokrate u nastavku, kako predlaže hrvatski pravopis.

Primjer 15. Komunistická strana Československa; Ústřední výbor

a)	03:02	Já jsem obvinil Komunistickou stranu Československa z poručníkování mládeže.	Optužio sam Komunističku partiju Čehoslovačke da su držali pod kontrolom omladinu.
b)	09:40	SKANDOVÁNÍ -At' žije KSČ!	- Živjela KPČ! Živjela KPČ!
c)	29:08	Pražský hrad se sjíždějí účastníci listopadového pléna ÚV KSČ .	Na Praški dvorac dolaze sudionici plenuma Centralnog komiteta KPČ .

U primjeru 15 možemo vidjeti kako je pokrata **KSČ** prevedena pokratom **KPČ**. Ta prevoditeljska odluka temeljena je na sljedećim pretpostavkama: 1. gledatelj je imao priliku na desetak mjesta u filmu pročitati sintagmu *Komunistička partija*, 2. Pokrata **KP** ustaljena je pokrata u hrvatskom jeziku koja stoji iza pojma *Komunistička partija*³⁸. Iz tih razloga gledatelj ne bi trebao imati problema sa razumijevanjem ove pokrate. Ipak, isto ne vrijedi za *Centralni komitet* odnosno *Ústřední výbor*. Pokrata za *Centralni komitet* je u hrvatskom jeziku **CK**. To

³⁸ Hrvatski bibliografski leksikon. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: http://hbl.lzmk.hr/PDF/HBL_2_Kratice%20i%20simboli.pdf.

smo ipak odlučili izbjeći u nekoliko jezičnih situacija gdje se spominje, kako bismo izbjegli zbunjenost gledatelja. *Kvantitativnu ekspanziju* u primjeru c) bilo je moguće regulirati (v. 5.2.1. Redukcija, primjer 6.). Napomena za gluhe osobe i osobe oštećenog sluha u primjeru b) *SKANDOVÁNÍ* (hrv. *skandiranje*) uklonjena je. Iz scene je vidljivo kako stotine ljudi plješće, a u krupnim kadrovima može se vidjeti kako ljudi istovremeno izgovaraju isti usklik. Napomena je zamijenjena ponavljanjem prevedenog izraza.

Primjer 16. Veřejná bezpečnost; Státní bezpečnost

a)	17:25	Na konci Nerudovy ulice byl průvod v počtu několika set osob zastaven <i>orgány Veřejné bezpečnosti</i> .	Na kraju Nerudine ulice kolonu od nekoliko stotina ljudi zaustavile su <i>snage Javne sigurnosti</i> .
b)	17:43	Po demonstraci vyhledalo lékařské ošetření 12 studentů a 3 <i>příslušníci VB</i> .	Nakon demonstracije medicinsku pomoć zatražili su dvanaestorica studentata i <i>trojica milicajaca</i> .
c)	15:42	- <i>Státní bezpečnost</i> se zajímala o vybrané představitele studentského hnutí od poloviny 60. let.	- <i>Državna milicija</i> pratila je određene predstavnike studentskog pokreta od polovice 60-ih godina.
d)	47:58	"Hele, jak to tehdy bylo? To ho zabili ty <i>estébáci</i> , že jo?"	„Što se to tada dogodilo? Pregazila ga je <i>tajna policija</i> , je li?“

Pojam *milicija* sveobuhvatni je pojam za nekoliko razina policijske službe u vrijeme komunizma u Čehoslovačkoj: *státní bezpečnost* (koji odgovara hrv. akronimu *UDBA - Uprava državne sigurnosti (tajna politička policija) u SFRJ*) i *veřejná bezpečnost*. Hrvatski jezični portal definira pojam *milicija*: „pov. 1945.-1991. služba javnog reda, sigurnosti i zaštite državnog poretka u SFRJ, usp. Policija“³⁹ Ovaj pojam negativno je obojen u našoj kulturi. Primjer a) preveden je ustaljenim izrazom *snage Javne sigurnosti*, kao što navode i povijesni izvori. U primjeru b) potpuni naziv izbjegnut je zbog ograničenosti vremenom i iskorišten je općenit naziv *milicajac*. *Státní bezpečnost* u primjeru c) mogla se prevesti i spojem riječi *organi Državne sigurnosti*, što opet nije najsretniji izbor zbog duljine izraza. S druge strane, izostavljanjem riječi *organi* prijevod bi zvučao nespretno (*Državna sigurnost* pratila je...). Iz gore navedenih razloga odabran je spoj riječi *Državna milicija*. Ekspresivni pojam *estébáci* dolazi od skraćenice *Stb (Státní bezpečnost)* i označava pripadnike organa Državne sigurnosti tj. tajne policije. Pojam *milicija* preopćenit je za ovu jezičnu situaciju jer ne smije izostati

³⁹ Hrvatski jezični portal. Dostupno na: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>.

značenje špijunaže. Također, pitanje iz primjera d) se postavlja mnogo godina nakon pada socijalizma, kada miliciju zamjenjuje policija. Stoga, kao najbolje rješenje proizlazi *tajna policija*.

Primjer 17. Svaz vysokoškolského studentstva

29:57	<p>-Vysokoškolský studenti, reprezentováni akčním výborem pražských vysokoškoláků a Svazem vysokoškolského studentstva, se rozhodli vstoupit dne 18. listopadu roku 1968 do okupační stávky na podporu 10 požadavků Svazu vysokoškolského studentstva.</p>	<p>- Studenti koje zastupa akcijski odbor pražkih studenata i Studentski savez odlučili su stupiti u štrajk 18. studenog 1968. i time podržati 10 zahtjeva Studentskog saveza.</p>
-------	--	--

Svaz vysokoškolského studentstva Čech a Moravy potpuni je naziv samostalne studentske organizacije. Pojam *svaz* u ovoj sintagmi moguće je prevesti rječju *zbor*, *udruženje* ili *savez*. Između ta tri pojma *savez* je najadekvatniji jer podrazumijeva udruženje na najvišoj razini. Osim toga pojam *savez* među socijalističkim pojmovljem srest ćemo mnogo češće nego pojam *udruženje* ili *zbor*. Sintagma *vysokoškolského studentstva* redundantna je u prijevodu na hrvatski jezik (v. 5.2.1. Redukcija, primjer 1), stoga je konačan prijevod ove realije *Savez studenata* ili *Studentski savez*. U ovom primjeru valja primijetiti postojanje jedne leksičke praznine u hrvatskom kod češkog pojma *okupační stávka*. Ta sintagma u hrvatskom bi prijevodu glasila *štrajk povodom okupacije*, no kvantitativna ekspanzija ovdje bi bila bespotrebna, s obzirom da su podslovu prethodile duge scene okupacije.

5.2.4. Parole i pjesme

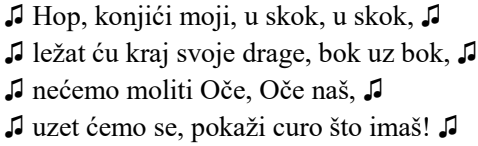

U filmu se pojavljuju scene u kojima studenti nose transparente protusovjetskog karaktera. Iako se parole ne javljaju u dijalog listi, one su važne jer prikazuju stav studenata prema komunističkoj vladi, tj. neposredno izražavanje nezadovoljstva na dovitljiv, šaljiv i ironičan način. One utječu na stvaranje sveukupnog dojma o atmosferi šezdesetih. Trajanje tih scena je preko dvadeset sekundi, što je dovoljno da se prevede nekoliko parola. Odabir parola koje će se prevoditi ograničen je u na prvom mjestu trajanjem scena i kadrom. Neki transparenti se mogu samo djelomično vidjeti, a neki čak zanimljiviji prekratko su prikazani (*1948 Už je to jasný za 20 lét budem šťastný; 2048 Už je to jasný za 20 lét budem šťastný*). Mnogi transparenti

se prikazuju paralelno s govorom novinara, čiji prijevod fizički ne ostavlja prostor za prijevod parola.

Posebnu pozornost privukla je parola *Lepší císař, nežli car*. Parola je napisana velikim tiskanim slovima pa je teško razlučiti radi li se o općoj ili vlastitoj imenici. Dodatnim istraživanjem utvrđeno je da je Císař bio tadašnji ministar obrazovanja, koji je osvojio simpatije studenata te su oni podupirali njegovu kandidaturu za predsjednika republike. Parola 1966 *Nekecat! Fráze a rezignace není naše agitace* je parafrazirana, stoga nije očuvana rima. Naime, u češkom jeziku su latinizmi bolje ukorijenjeni u svakodnevnom govoru, nego što je to slučaj u hrvatskom jeziku. Latinizmi u hrvatskom više se koriste u akademskim krugovima nego među narodom, stoga je hrvatska riječ *agitacija* parafrazirana u izraz *nećete nas pridobiti*.

U filmu smo se susreli i s prevođenjem dviju pjesama. Obje pjesme pojavljuju se u dijalog listi, no jedna od njih nije cjelovito transkribirana. Slovačkoj narodnoj pjesmi „*Na kopečku stála, plakala*“ transkribirana su samo prva dva stiha. To ne bi predstavljalo prevoditeljski problem da je posljednji ispjevani stih u skladu s originalnom pjesmom. Međutim, mladići u dokumentarnom filmu izveli su modificiranu verziju pjesme. Auditivno se ne može razaznati što mladići pjevaju u zadnjem stihu jer dolazi do preklapanja glasova koji nisu najbolje usklađeni, a daljnjim istraživanjem nije pronađena verzija koju su oni otpjevali. Rješenje ovog prevoditeljskog problema jest slobodan stih, u svom značenju što bliži originalu. Zrinka Babić govori o prevođenju pjesama u filmovima: „Ako se prevoditelj odluči na prijevod pjesme, opet ima dva izbora – da joj prevede smisao i tako dopusti glazbi i stilu pjevanja, te pjevačevu glasu da ga estetski dopune ili da je, zbog pisanog izražavanja, prevede kao poeziju i tako postigne novu vrijednost.“⁴⁰

Primjer 18. Pjesma *Na kopečku stála, plakala*

05:24	Hop koničky moje do skoku, do skoku, budem ležat milej pri boku, pri boku, něbuděm sa modlit Bože otče náš, pojedeme spolem na sobáš (ukaž frajárka akú máš).	 <p> Hop, konjići moji, u skok, u skok, ležat ću kraj svoje drage, bok uz bok, nećemo moliti Oče, Oče náš, uzet ćemo se, pokaži curo što imaš! </p>
-------	---	--

⁴⁰ Babić, Zrinka. Filmski prijevodi. // Prožimanje kultura i jezika / Andrijašević, Marin i Vrhovac, Yvonne. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 1991. str. 198.

Primjer 19. Himna Kde domov můj

25:21	...a to je ta krásná země, země česká, domov můj, země česká, domov můj.	♪ - To je ta krásna zemlja, zemlja Češka, moja domovina, ♪ ♪ zemlja Češka, moja domovina. ♪
-------	--	---

Prevedeni su i posljednji stihovi češke himne Josefa Kajetána Tyla „Kde domov můj“. Objekti pjesme sadržajno nisu ključne za razumijevanje radnje, no važan su dodatak za razumijevanje kulture i običaja češkog naroda, a zadatak prevoditelja je da to očuva i time obogate ciljnu publiku. Također, prevoditelj prilikom podslovljavanja ne smije zaboraviti na gluhe osobe i osobe oštećenog sluha, koje određenu količinu informacija ne primaju, što ih može dovesti do nedoumice u razumijevanju konteksta. Unutarjezično audiovizualno prevođenje obuhvaća podslovljavanje i tumačenje za osobe oštećena sluha te audiodeskripciju za slijepu i slabovidnu osobu. Pri njemu je važno približiti sadržaje audiovizualnih medija osobama s posebnim potrebama i omogućiti im sudjelovanje u jednome dijelu društvenoga života.⁴¹ U praksi je uvriježeno kod prevođenja pjesama staviti simbol note na početak i kraj svakog stiha kako bi gluha ili nagluha osoba bila sigurna da je riječ o pjesmi.

5.2.5. Očuvanje funkcionalnih stilova u dokumentarnom eseju

Kao što smo već spomenuli, film *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* po svom je filmskom rodu dokumentarni film. Dokumentarni film, po Turkoviću, obilježava težnja da se filmom svjedoči o perceptivno zatečenim zbivanjima, koristeći se snimanjem, slikovnim i zvučnim mogućnostima filma⁴².

Ako govorimo o žanru, ovaj film pripada kategoriji filmskog eseja. O ovom žanru govori Nikica Gilić u svojoj knjizi *Filmske vrste i rodovi*: „...mogu se smatrati zasebnim žanrom čak i u tematskom smislu. Tema im nije ni čovjek ni priroda ni kultura nego njihov složeni odnos: riječ je o dokumentarnim filmovima koji tematiziraju neki filozofski ili socijalni problem, filmovima o nečem što je sastavni dio intelektualne kulture.“⁴³ Gauthier ga definira kao rijetki tip dokumentarnog filma obilježen kao film u prvom licu, koji, slobodan od prisile klasičnih izlagačkih modela poput nekih oblika eksperimentalnog filma, uzima svoj materijal iz

⁴¹ Macan, Željka; Primorac Aberer, Zrinka. Audiovizualno prevođenje. // Priručnik za prevoditelje / Stojić, Aneta; Brala, Marija; Matešić, Mihaela. Rijeka: Filozofski fakultet, 2014. str.191.

⁴² Keser Battista, Ivana. Film esej. Zagreb : Leykam international, 2013., str. 199.

⁴³ Gilić, Nikica. Filmske vrste i rodovi. Zagreb : AGM, 2007. Dostupno na: <https://elektronicknjige.com/knjiga/gilic-nikica/filmske-vrste-i-rodovi/>.

snimljene stvarnosti, ono što je sam snimio ili što je posudio iz arhiva i filmskih žurnala, vijesti, a koristi se i isječcima iz romanesknih djela, te fotografije i crteže.⁴⁴

Ovaj je film, kao što i sama teorija sugerira, kolaž raznih stilova, nastao montažom intervjua svjedoka studentskog pokreta, arhivskih snimaka reportaža, arhivskih snimaka intervjua i fotografija. S obzirom na raznolikost stilova unutar jednog žanra, logično je će i sam prijevod biti prilagođen pojedinom funkcionalnom stilu i neće biti potpuno ujednačen. U nastavku poglavlja prikazat ćemo dva dominantna funkcionalna jezična stila u filmu, novinarsko-publicistički stil i razgovorni stil, te kako smo balansirali između njihovih ekstremnih karakteristika i jednog obveznog elementa, karakterističnog za dokumentarni film – standardnog jezika.

Zadaća standardnog jezika u dokumentarnom filmu je neutralnost, nenapadnost, kako ne bi skretao pozornost s radnje. U ciljnom jeziku gube se vrste devijacija od norme standardnog jezika iz nekoliko razloga: podslavljeni je prijevod pisani tekst, i kao takvome mu je standardni, normirani jezik svojstveniji; standardni jezik je razumljiv gledateljstvu; gledatelji od televizije očekuju da obrazuje, što podrazumijeva uporabu „pravilnoga“ jezika.⁴⁵

Od novinarsko-publicističkog stila najčešće susrećemo vijesti i reportaže iz arhivskih snimki. Karakterizira ih neutralan jezik i razumljivost, sadržajno su sažete i zanimljive. U prijevodu su najveći problem bile složene češke konstrukcije koje su zahtijevale reformulaciju rečenice, kao što je učinjeno u primjeru a) (v. poglavlje 5.2.1. Redukcija). U primjeru b) ekspresivni izraz u ovom stilu zamijenjen je neutralnijim izrazom. Očuvan je metaforični izraz koji funkcionira unutar ovog stila u hrvatskom.

Primjer 20. Novinarsko – publicistički stil

a)	29:18	Chce slyšet jasná <i>slova</i> rozumu i vzdoru, <i>slova pevného</i> odhodláni překonat ve cti a důstojnosti dobu, v níž se zapotácely všechny jistoty.	Žele čuti riječi razuma i otpora. Riječi odlučnosti da se časno i dostojno prevlada vrijeme, u kojem su ugrožene sve vrijednosti.
b)	00:42	Po <i>vlně</i> studentských revolt ... <i>explodovala</i> i Francie	<i>Val</i> studentskih revolucija... <i>došao je</i> i do Francuske.

⁴⁴ Keser Battista, Ivana. Film esej. Zagreb : Leykam international, 2013. str. 45.

⁴⁵ Pavlović, Nataša. Osobitosti prevođenja za televizijsko podslavljanje : magistarski rad. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000. str. 58.

Razgovorni stil karakterizira spontanost, zalihost, korištenje frazema i poštapalica, te pauze u govoru. Za češki jezik tipično je korištenje zamjenica koje su u hrvatskom jeziku suviše. Govornici u intervjuima u filmu su stariji ljudi i govore tzv. „glasom naroda“. Oni koriste jednostavnije termine, opisuju više atmosferu nego događaje što zapravo dopušta gledateljstvu da se emotivno poveže s govornikom. Nataša Pavlović u svom magistarskom radu ističe važnost očuvanja razgovornih elemenata: „Dobar bi prijevod morao zadržati bar neka obilježja govornoga izvornika, kako se namjera prvoga proizvođača ne bi posve izgubila, a razgovori između likova zvučali neprirodno.“⁴⁶ U narednim primjerima prikazat ćemo balansiranje između standardnog jezika i očuvanja elemenata razgovornog jezika vođeno načelom ekonomičnosti izraza.

Primjer 21. Razgovorni stil

46:58	-Když se <i>jednou</i> vracel z volejbalu, <i>no tak</i> na stanici tramvaje před Olympikem vyjelo šílenou rychlostí auto, nabralo ho a na kapotě ho přirazilo na plot, <i>ktorej</i> tam tehdy byl. <i>Já jsem...</i>	- <i>Jednoga dana</i> kada se vraćao s odbojke, na tramvajskoj stanici ispred Olympika velikom brzinom dojurio je automobil, udario ga prednjim dijelom i odbacio u ogradu koja je tada stajala ondje. <i>Ja sam...</i>
03:35	<i>Protože to znamená... Jo</i> , strach máme všichni v takové situaci, a kdo nemá strach, <i>tak</i> je <i>bud' hazardér, nebo trouba</i> , ale když <i>ten</i> strach překonáte, <i>tak to</i> osvobozuje	Zato što se svi bojimo u takvoj situaciji, a onaj koji se ne boji, <i>taj je ili lud ili blesav</i> . Ali kada prevladate <i>svoj</i> strah, <i>onda</i> ste oslobođeni.
05:00	Jaderná fyzika, kde bylo asi 200 studentů, který byli všichni <i>elita</i> , a tam měli ty <i>rozumný</i> lidi <i>naprostou</i> většinu. Byli to <i>nejchytřejší</i> lidi v národě. -Taky nejvíc <i>střelený</i> . -Nejvíc <i>střelený</i> , ano.	Nuklearnu fiziku studiralo je oko 200 studenata, svi su bili <i>odlikaši</i> . Tamo su <i>razboriti</i> studenti bili u većini. To su bili <i>najpametniji</i> ljudi naroda. - I <i>najludi</i> . - I <i>najludi</i> , da.
10:27	-Jirka Müller <i>tam</i> měl projev <i>naprosto</i> zásadní před delegáty z nejrůznějších fakult, kteří <i>neměli šajna o tom</i> , že někde v Praze panují <i>takovéto</i> podvratné myšlenky.	- Jiří Müller održao je pred predstavnicima fakulteta <i>izuzetno</i> važan govor. Oni <i>nisu imali pojma</i> da u Pragu vladaju <i>takve</i> subverzivne ideje.

⁴⁶ Pavlović, Nataša. Osobitosti prevođenja za televizijsko podslovljavanje : magistarski rad. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000., str. 58.

Primjer 21.1. Vulgarizmi

18:22	"Ty <i>kurvo</i> studentská, já ti dám, <i>komunisto</i> ! Já ti dám, <i>gestapáku</i> !"	„ <i>Kurvo</i> studentska, vidjet ćeš ti, <i>komuniste</i> jedan! Dobit ćeš ti svoje, <i>gestapovče</i> !"
18:28	Říkal: "Ty <i>svině</i> jedna! Po tobě jdu od začátku!	- Rekao je: „ <i>Svinjo</i> jedna! Tebe tražim od početka!

O praksi prevođenja vulgarizama govore Macan i Primorac Aberer: „Da ne bi povrijedili jezična i/ili društvena pravila, prevoditelji filmova i serija se često odluče ublažiti vulgarizme ili ih potpuno izostaviti u slučajevima kada nedostaje mjesta za prenošenje cijele informacije iz izvornog teksta u podslovu. Često se navodi i argument da vulgarizmi djeluju intenzivnije u pisanom obliku na ekranu nego u usmenom obliku. Stupanj prenošenja, odnosno stupanj ublažavanja ili čak izostavljanje vulgarizma u podslovima, ovisi o jezičnoj i društvenoj prihvatljivosti u određenoj kulturi i društvu.“⁴⁷ Iskazi studenata u gore navedenim primjerima govore o brutalnosti policije, o teškom nasilju vršenom nad studentima prilikom intervencije. Stoga su zadržani ekvivalentni izrazi, čiji je intenzitet jednakovrijedan intenzitetu originala. Izostavljanje vulgarizama ili ublažavanje njihova značenja naprosto bi stvorilo pogrešan dojam kod gledatelja, iz tog razloga bilo je nužno očuvati vulgarizme.

⁴⁷ Macan, Željka; Primorac Aberer, Zrinka. Audiovizualno prevođenje. // Priručnik za prevoditelje / Stojić, Aneta; Brala, Marija; Matešić, Mihaela. Rijeka: Filozofski fakultet, 2014. str.184.

6. Dijalog liste filma *České studentské revolty : 60. léta (Česke studentske pobune: 60-te godine)*

<p>-Byli jsme před pomníkem, budeme i po něm!</p> <p>-Řekněte mi, proč studenti bejvaj často u zrodu společenských změn?</p> <p>-No tak já nevím, jestli se dá říct často, já si myslím, že vždycky.</p> <p>-Začátek května v předvečer horkého léta roku 1968.</p> <p>Po vlně studentských revolt v 11 zemích Evropy a Ameriky explodovala i Francie.</p> <p>Studenti protestují proti systému výuky z napoleonských časů, který je nemůže připravit na moderní život.</p> <p>-Bylo toho dost! Bylo toho dost!</p> <p>-Pražští radikálové, to byla skupina nás, lidí z nejrůznějších fakult, kteří se profilovali právě proti té nekontrolované nadvládě komunistů a nekontrolované nadvládě</p>	<p>- Proživjeli smo mnogo, preživjet ćemo i ovo!</p> <p>Režija: Olga Sommerová</p> <p>ČEŠKE STUDENTSKE POBUNE</p> <p>- Recite mi zašto su studenti često pokretači društvenih promjena?</p> <p>- Ne bih rekao često, mislim da to su uvijek.</p> <p>- Početak svibnja uoči vrućeg ljeta 1968. godine.</p> <p>Val studentskih revolucija u 11 zemalja Europe i Amerike došao je i do Francuske.</p> <p>Studenti protestiraju protiv obrazovnog sustava iz Napoleonova doba, koji ih ne može pripremiti za moderni život.</p> <p>- Bilo je dosta! Bilo je dosta!</p> <p>STUDENTSKI POKRET 60-IH GODINA</p> <p>- Praški radikalisti, to smo bili mi, studenti s najrazličitiijih fakulteta.</p> <p>Mi smo predstavljali otpor kada su kontrola komunista i kontrola Čehoslovačkog saveza omladine nad studentskim pokretom otišli predaleko.</p>
---	---

<p>Československého svazu mládeže, ČSM, nad studentským hnutím.</p> <p>-Pokud si někdo vzpomene na studentské hnutí 60. let,</p> <p>tak obvykle si také vzpomene na dvě jména - Müller a Holeček.</p> <p>To jsou Literární noviny z roku 68</p> <p>a v nich velký článek napsaný Helenou Klímovou a Janem Kavanem</p> <p>právě o tom prvním vyhození Luboše Holečka a mě z vysoké školy.</p> <p>On měl jednu velkou přednost, že nesnášel autority,</p> <p>a pak jsme vlastně zjistili, že máme ještě jednu společnou vlastnost,</p> <p>že neustupujeme nátlakům.</p> <p>-Z takovýho obyčejnýho sportovního kluka z Kolína,</p> <p>vychovaného k čestnosti, se prostě tím příchodem do Prahy</p> <p>stal jedním z vůdců toho studentskýho hnutí.</p> <p>-Tady je časopis studentů strojní fakulty, Buchar</p> <p>s textem Strana a my.</p> <p>Já jsem obvinil Komunistickou stranu Československa</p> <p>z poručníkování mládeže.</p> <p>Jakmile člověk se projevil nezávisle, jo,</p> <p>tak za to byl postižen,</p>	<p>- Kada govorimo o studentskom pokretu 60-ih godina,</p> <p>obično na umu imamo dva imena – Müller i Holeček.</p> <p>Ovo su „Literární noviny" iz 1968. godine</p> <p>u kojima je objavljen velik članak Helene Klímové i Jana Kavana.</p> <p>Članak govori o izbacivanju Luboša Holečka i mene s fakulteta.</p> <p>On se isticao jer nije podnosio autoritet,</p> <p>a zatim smo uvidjeli da dijelimo još jednu sličnost,</p> <p>ne povlačimo se pod pritiskom.</p> <p>- Jednostavni sportaš iz Kolína, pošteno odgojen,</p> <p>po svom je dolasku u Prag prerastao u jednog od vođa tog studentskog pokreta.</p> <p>- Ovo je časopis studenata Strojarskog fakulteta „Buchar“</p> <p>u kojem je objavljen članak "Partija i mi".</p> <p>Optužio sam Komunističku partiju Čehoslovačke da su držali pod kontrolom omladinu.</p> <p>Čim bi se čovjek slobodno izrazio, uhvatili bi ga.</p>
---	--

<p>jenže je v přirozenosti člověka, že se projeví jako osobnost,</p> <p>že se projeví nezávisle, že jo.</p> <p>Samozřejmě jiná věc je, že jo, když je za to potrestán,</p> <p>tak proč to případně opakuje, ano? Protože to znamená...</p> <p>Jo, strach máme všichni v takové situaci,</p> <p>a kdo nemá strach, tak je buď hazardér, nebo trouba,</p> <p>ale když ten strach překonáte, tak to osvobozuje</p> <p>-Chyběla svoboda v té téměř totalitní společnosti</p> <p>a my jsme pamatovali 50. léta. To byla čistá totalita.</p> <p>Pak ten autoritářskej režim ochaboval od toho 61.-63.</p> <p>Chyběla mi svoboda a nic jsem jako víc nežádal.</p> <p>-Buď pozdraven, velkostatkáři sousedé!</p> <p>Ahoj, Mirku! -Zdravím tě! To je krása!</p> <p>-No to víš, my jsme jenom malý statek, pseudostatkáři.</p> <p>Prší, pojd'te dovnitř!</p> <p>My jsme se všichni chovali jako utržený ze řetězu,</p> <p>protože se vlastně všechno najednou v Praze mohlo.</p>	<p>Ali u našoj je prirodi izraziti svoj stav, biti neovisan.</p> <p>Naravno, drugo je pitanje zašto to čini ako je za to kažnjen?</p> <p>Zato što se svi bojimo u takvoj situaciji,</p> <p>a onaj koji se ne boji, taj je ili lud ili blesav.</p> <p>Ali kada prevladate svoj strah, onda ste oslobođeni.</p> <p>- U tom gotovo totalitarnom društvu nedostajalo je slobode,</p> <p>a mi smo se dobro sjećali kako je bilo 50-ih.</p> <p>To je bio čisti totalitarizam.</p> <p>Autoritarni režim počeo je slabiti poslije, od '61. do '63.</p> <p>Nedostajala mi je sloboda i to je jedino što sam želio.</p> <p>- Evo mog susjeda veleposjednika!</p> <p>- Bok, Mirek! - Zdravo! Baš je lijepo ovdje!</p> <p>- Ma mi smo ti pseudoposjednici.</p> <p>Pada kiša, uđite!</p> <p>Svi smo se ponašali kao pušteni s lanca jer je odjednom u Pragu baš sve bilo dopušteno.</p>
--	--

<p>My jsme chtěli zjistit, kam až ta svoboda sahá.</p> <p>Stovky a tisíce mladejch lidí pochopily,</p> <p>že jako něco dělat má smysl.</p> <p>Jaderná fyzika, kde bylo asi 200 studentů,</p> <p>který byli všichni elita,</p> <p>a tam měli ty rozumný lidi naprostou většinu.</p> <p>Byli to nejchytřejší lidi v národě.</p> <p>-Taky nejvíc střelený. -Nejvíc střelený, ano.</p> <p>A na filosofický fakultě jsme v podstatě na svou stranu dostali taky velmi rychle podstatnou část studentů.</p> <p>No, hlavně jsme se chtěli spojit s těma,</p> <p>který měli podobný nálady a nápady, jako my.</p> <p>To znamená, založili jsme Hnutí pěti fakult.</p> <p>Hop koníčky moje do skoku, do skoku,</p> <p>budem ležat milej pri boku, pri boku...</p> <p>-To je Majáles! Studentský Majáles!</p> <p>Ten pravý Majáles, před 50 lety založený, fandící Allenu Ginsbergovi.</p>	<p>Htjeli smo znati gdje su granice te slobode.</p> <p>Stotine i tisuće mladih ljudi</p> <p>shvatili su da vrijedi pokrenuti se.</p> <p>Nuklearnu fiziku studiralo je oko 200 studenata, svi su bili odlikaši.</p> <p>Tamo su razboriti studenti bili u većini.</p> <p>To su bili najpametniji ljudi naroda.</p> <p>- I najluđi.</p> <p>- I najluđi, da.</p> <p>Na Filozofskom fakultetu zapravo smo vrlo brzo pridobili značajnu većinu studentata.</p> <p>Cilj nam je bio ujediniti se s onima među kojima je vladala slična atmosfera i koji su bili uvjerenja sličnih našima.</p> <p>Tako smo osnovali Pokret pet fakulteta.</p> <p>♪ Hop, konjići moji, u skok, u skok, ♪</p> <p>♪ ležat ću kraj svoje drage, bok uz bok, ♪</p> <p>♪ nećemo moliti Oče, Oče naš, ♪</p> <p>♪ uzet ćemo se, pokaži curo što imaš! ♪</p> <p>- To je Majales! Studentski Majales! Onaj pravi Majales, pokrenut prije 50 godina, koji slavi Allena Ginsberga.</p>
--	---

<p>Allen Ginsberg je náš duchovní otec,</p> <p>protože před 50 lety Allen zpíval něco, jako: Ma-já-les! Ma-já-les!</p> <p>-O rok později jsme hledali vhodného kandidáta na krále Majáles za strojní fakultu.</p> <p>Josef Škvorecký odmítl, doporučil, abychom se obrátili na Allena Ginsberga, amerického básníka a beatníka, který zrovna tehdy náhodou byl v Praze.</p> <p>Tak jsem ho druhý den navštívil, tlumočil mi tehdejší student Zemědělské fakulty Karel Kovanda.</p> <p>-Tak on byl v hotelu Merkur při těšnovském tehdejším nádraží.</p> <p>Zaklepali jsme na dveře, vstoupili do pokoje,</p> <p>on tam ležel na posteli v teniskách.</p> <p>My jsme mu vysvětlili, o co jde, co je Majáles,</p> <p>co bychom od něho chtěli,</p> <p>no a on absolutně okamžitě akceptoval.</p> <p>-A druhý den už jel na alegorickém voze strojní fakulty.</p> <p>Ten průvod shlédlo asi 100000 Pražáků.</p> <p>-Ať žijá Majáles! Ať žijá Majáááles!</p>	<p>Allen Ginsberg náš je duhovni otac jer je prije 50 godina pjevao: ♪ „Ma-ja-les! Ma-ja-les!“ ♪</p> <p>- Godinu dana poslije tražili smo kandidata koji bi bio kralj Majalesa Stojarskog fakulteta.</p> <p>Josef Škvorecký odbio je biti kralj i predložio nam da pitamo Allena Ginsberga, američkog pjesnika i bitnika.</p> <p>On je baš slučajno tada bio u Pragu.</p> <p>Drugi dan sam ga posjetio, prevodio je tadašnji student Agronomskog fakulteta Karel Kovanda.</p> <p>- Odsjeo je u hotelu Merkur kod starog kolodvora u Těšnovu.</p> <p>Pokucali smo na vrata, ušli u sobu, a on je ležao na krevetu u tenisicama.</p> <p>Objasnili smo mu o čemu se radi, što je Majales, što želimo od njega</p> <p>On je to sve istog trena prihvatio.</p> <p>- Drugi dan već se vozio na kamionu Stojarskog fakulteta.</p> <p>Povorku je gledalo oko 100.000 Pražana.</p> <p>♪ - Živio Majales! Živio Majales! Živio Majales! ♪</p>
--	---

At' žijá Majáles!

-Králem Majáles je zvolen
Allen Ginsberg!

"A král Máje je středoevropský
titul

patřící mně v tomto 20. století.

A přestože jsem král Máje,
marxisti mě ztloukli na ulici,

celou noc mě drželi na policejní
stanici,

sledovali mě krok za krokem
po jarní Praze, tajně zatkli

a letadlem vyhostili z našeho
království.

A proto jsem v sedadle uprostřed
nebe napsal tuto báseň."

-Bravo! Bravo!

-Akorát v ČSM se hledí
jenom na tu práci

a stále se všechno točí kolem
práce, práce a práce.

-Tak já jsem předsedou ČSM
na internátě

a ČSM nám tam moc neklape.

Myslím, že hlavní příčinou toho je,
že je malá romantika v tom ČSM,

a kdyby bylo ČSM prováděno
formou skautingu,

že by ti mladí lidé do toho
šli rádi.

Za kralja Majalesa
izabran je Allen Ginsberg!

„Kralj Maja srednjoeuropska je titula
koja sada, u 20. stoljeću, pripada meni.

Unatoč tomu što sam kralj Maja,

marksisti su me prebili na ulici,

cijelu noć držali me u policijskoj stanici,

pratili me u stopu tog proljeća u Pragu,

tajno priveli i avionom
deportirali iz našeg kraljevstva.

Zato sam u avionu
usred neba napisao ovu pjesmu."

- Bravo! Bravo!

GINSBERG KRALJ MAJALESA
"U PRAGU NAJVIŠE VOLIM PROLJEĆE."

- U Čehoslovačkom savezu omladine
gleda se samo koliko radiš

i stalno se sve vrti oko rada.

- Ja sam predsjednik ČSM-a
na internatu i ne funkcioniramo najbolje.

Mislim da je glavni razlog taj
što ima premalo romantike u ČSM-u,

a kada bi se aktivnosti ČSM-a
provodile poput izviđačkih aktivnosti,

mladi bi ljudi rado dolazili tamo.

<p>-Že člověku je něco předkládaný k věření, co si nemůže sám ověřit na vlastní oči.</p> <p>-Dovedem se pobavit podle svýho, no a ve třídě nám to hrozně zablívali, že jezdíme ven, a že jsme nějak nezačali v ČSM s nima taky pracovat.</p> <p>-Kdyby dejme tomu na těch schůzích ČSM, tam se mluví většinou fráze a je to velice formální.</p> <p>Takže by ty řečníci tam měli mluvit bez papíru.</p> <p>-Nám šlo o to, abychom Československý svaz mládeže rozbili.</p> <p>-Je právě úkolem Československého svazu mládeže, aby tímto směrem zaměřoval aktivitu mladých lidí.</p> <p>Může v tom dosáhnout úspěchu jen pod přímým vedením naší strany, která je vedoucí silou celé společnosti.</p> <p>SKANDOVÁNÍ-Ať žije KSČ!</p> <p>-V prosinci roku 1965 svolali nejvyšší orgán tohoto ČSM plus komunistická strana celostátní konferenci vysokoškoláků.</p> <p>-Já jsem tam měl vystoupení, ve kterém jsem vytyčil program</p>	<p>- Čovjeku je nametnuto nešto u što treba vjerovati, a nema mogućnost uvjeriti se u to sam.</p> <p>- Znali smo se sami zabaviti, ali ostali su nam zamjerali što putujemo u inozemstvo i što nismo počeli surađivati s ČSM-om.</p> <p>- Na sastancima ČSM-a ponavljaju se uglavnom iste fraze i sve je vrlo formalno.</p> <p>Govornici bi trebali održati govor i bez papira.</p> <p>- Mi smo htjeli uništiti Čehoslovački savez omladine.</p> <p>- Zadatak Čehoslovačkog saveza omladine jest usmjeravati aktivnost mladih ljudi i u tome može uspjeti samo pod neposrednim vodstvom naše Partije, vodeće sile cijelog društva.</p> <p>- Živjela KPČ! Živjela KPČ!</p> <p>- U prosincu 1965. najviši organ ČSM-a i Komunistička partija sazvali su državnu konferenciju studenata.</p> <p>- Ondje sam predstavio program samostalne studentske organizacije,</p>
--	--

<p>samostatné studentské organizace s právem oponovat komunistické straně.</p> <p>-Jirka Müller tam měl projev naprosto zásadní před delegáty z nejrůznějších fakult, kteří neměli šajna o tom, že někde v Praze panují takovéto podvrtné myšlenky.</p> <p>-Rozkladná činnost ve studentském hnutí se projevila také při Majáles 1965-66.</p> <p>Vedle žertovných a recesních hesel, vlastních studentské mentalitě, se objevily transparenty protistranického a protisovětského charakteru, především u těch fakult, kam nejvíce pronikal vliv Müllerovy skupiny.</p> <p>-V tom sále se uvolnily emoce. Když jsem skončil, tak jsem viděl, jak jedna holka skočila na stůl a radostně tleskala</p>	<p>koja se mogla suprotstaviti Komunističkoj partiji.</p> <p>- Jiří Müller održao je pred predstavnicima fakulteta izuzetno važan govor.</p> <p>Oni nisu imali pojma da u Pragu vladaju takve subverzivne ideje.</p> <p>Podrivačke djelatnosti studentskog pokreta bile su prisutne i za vrijeme Majalesa 1965. i 1966. godine.</p> <p>Pored šaljivih i ironičnih parola karakterističnih za studente, pojavili su se transparenti protupartijskog i protusovjetskog karaktera,</p> <p>ponajviše kod onih fakulteta gdje je utjecaj Müllerove skupine bio najprodorniji.</p> <p>NIVELIRANI OPTIMISTIČNI INTELEKTUALCI ZA VIŠU RAZINU VISOKOG ŠKOLSTVA 1966. NE PRIČAJTE GLUPOSTI! FRAZAMA I OSTAVKAMA NEĆETE NAS PRIDOBITI.</p> <p>- U toj dvorani ponijele su nas emocije.</p> <p>Kad sam završio, primijetio sam kako je jedna djevojka skočila na stol i veselo pljeskala.</p>
---	--

<p>a druhá se ke mně vrhla a říkala: "Jsi muž!"</p> <p>-On, jako říkal: "ČSM existuje jenom z vůle státu</p> <p>a my nechceme existovat jen z vůle státu."</p> <p>-My jsme se pokoušeli udělat samostatnou stavovskou organizaci.</p> <p>Byly pro nás důležité akademický svobody,</p> <p>nedotknutelnost akademický půdy,</p> <p>podíl studentů na rozhodování fakulty v kolegiích děkana.</p> <p>Studenty šíleně štvala výuka marxismu-leninismu.</p> <p>-Za rok jsem byl vyloučen ze Svazu mládeže,</p> <p>vyhozen z vysoké školy a odeslán na vojnu,</p> <p>a to vše během jednoho vánočního týdne.</p> <p>-My jsme chtěli, aby stranické svazácké orgány uznaly,</p> <p>že to v případě Müllera přehnaly,</p> <p>a že za takové věci, jako je studentská aktivita,</p> <p>se ze studia nevyhazuje.</p> <p>-Nejprve patnáctičlenné předsednictvo</p> <p>a poté celé asi čtyřicetičlenné plénum toho výboru</p>	<p>Druhá se bacila na mene i rekla: „Pravi si muškarac.“</p> <p>- Rekao je: „ČSM postoji samo zato što država želi da postoji,</p> <p>a mi ne želimo postojati samo zato što država to želi."</p> <p>- Pokušali smo osnovati samostalnu organizaciju.</p> <p>Važni su nam bili akademska sloboda,</p> <p>autonomija sveučilišta,</p> <p>sudjelovanje studenata u donošenju fakultetskih odluka na dekanskim kolegijima.</p> <p>Studenti su bili jako nezadovoljni što moraju slušati predavanja o marksizmu-lenjinizmu.</p> <p>- Iduće godine bio sam izbačen iz Saveza omladine,</p> <p>izbačen s fakulteta i poslan u vojsku.</p> <p>Sve se to dogodilo tijekom jednog božićnog tjedna.</p> <p>- Htjeli smo da partijski organi Saveza priznaju da su u Müllerovom slučaju pretjerali i da se za studentsku aktivnost, ne smije izbacivati studente sa fakulteta.</p> <p>- Odluku nadređenih organa prvo je odbilo odobriti petnaesteročlano predsjedništvo,</p> <p>a zatim i četrdeseteročlani plenum komiteta.</p>
--	--

<p>odmítlo rozhodnutí nadřízených orgánů přijmout.</p> <p>Ti lidé, kteří takhle jednali, tak se museli vyrovnat se svým strachem, protože měli před sebou můj příklad.</p> <p>-Ten rok byl věnován obraně Jiřího Müllera.</p> <p>Já se zmíním spíš o našem postoji, než o samotném Jirkově osudu, že ze strachu a nejistoty se ztotožníme s tím Jirkovým obžalovacím spisem, že přestaneme ho hájit.</p> <p>A pak jsme pomalu a se strachem jeden po druhém řekli to své NE tomu celému divadlu a po svém vlastním zápase se sebou jsem sledoval mé kolegy, že při všech výpovědích pronášených chvějícím se hlasem jsme si zřetelně uvědomili, že největší hrdostí lidskou je rozhodnout se podle svého svědomí.</p> <p>A ti moji kolegové pak také řekli: "Žádné kompromisy!"</p> <p>-Luboš a ta skupina radikálů, kde tedy byl Pinc, Kohnová a další, se ho zastávali, a pak se jim ještě podařilo dostat na sjezd ČSM,</p>	<p>Ljudi koji su o tome odlučivali morali su se suočiti sa svojim strahom</p> <p>jer su bili svjesni što je dočekalo mene.</p> <p>- Tu godinu proveli smo braneći Jiříja Müllera.</p> <p>Radije ću pričati o našem stavu nego o Jiříjevoj sudbini.</p> <p>Trebali smo iz straha i neizvjesnosti prihvatiti Jiříjevu optužnicu, trebali smo ga prestati braniti.</p> <p>No polako i u strahu jedan za drugim rekli smo „NE“ cijelom tom igrokazu.</p> <p>Nakon svoje borbe sa strahom promatrao sam svoje kolege.</p> <p>Dok smo to izgovarali drščućim glasom, shvatili smo da je najveća hrabrost donijeti odluku u skladu s vlastitom savješću.</p> <p>Moji kolege su rekli: „Nema kompromisa!“</p> <p>- U Luboševu obranu stala je skupina radikala, u kojoj su bili Pinc, Kohnová i drugi, a zatim su uspjeli doći i na sjednicu ČSM-a</p>
--	--

<p>kde mluvil Zdeněk Pinc, a mluvil tam také Luboš.</p> <p>-Vaším posláním je poznávat, bojovat</p> <p>a vyhlížet to nové, co se hlásí, být stále v bdělém stavu vzpoury, kterou začíná vše,</p> <p>být proti všemu, co se rozkládá a hnije.</p> <p>-Každá společnost má právo, a právo správné, vychovávat organizaci mládeže, ale každá společnost si musí uvědomit,</p> <p>že jestliže vychovává a výchova se nedaří, tak není možné omlouvat si sobě svoje vlastní chyby.</p> <p>Já s politováním konstatuju, že nejsem přesvědčen o tom, že by kolegové moji na vysoké škole byli tak vychováni, a nejen moji, ale i já, abychom cítili upřímný vztah k tomu, co se kolem nás děje, a bychom cítili nutnost a povinnost pro tento vztah něco dělat.</p> <p>Cítíme spíš povinnost a nutnost dělat něco pro sebe a prakticky si žít a ne žít pro někoho.</p> <p>-Sice nikdo nebyl z fakulty vyloučen,</p>	<p>gdje su govor održali Zdeněk Pinc i Luboš.</p> <p>- Vaša je misija prepoznati, spriječiti i pratiti nadolazeća zbivanja,</p> <p>biti uvijek u stanju pripravnosti kojim započinje sve,</p> <p>biti protiv svega što se raspada i trune.</p> <p>- Svako društvo ima pravo i to upravno pravo odgajati mlade unutar organizacije.</p> <p>Ali svako društvo koje to radi, mora shvatiti da ne smije sebi opravdavati vlastite greške, ako odgajanje ne uspeva.</p> <p>Sa žaljenjem moram konstatirati da ne smatram da smo moji kolege i ja odgajani, da imamo iskren odnos prema onom što se događa oko nas i da osjećamo potrebu i dužnost raditi na tom odnosu.</p> <p>Osjećamo dužnost i potrebu raditi nešto za sebe i jednostavno živjeti, a ne živjeti za nekoga.</p> <p>- Premda nikog nisu izbacili s fakulteta,</p>
--	---

<p>ale Luboš byl odveden na vojnu.</p> <p>-Státní bezpečnost se zajímala o vybrané představitele studentského hnutí od poloviny 60. let.</p> <p>Jednala samozřejmě na pokyn komunistické strany.</p> <p>Projevilo se to také ve sledování Jiřího Müllera, Lubomíra Holečka, Jana Kavana a řady dalších lidí, kteří se postupně dostávali do střetu s režimem.</p> <p>V archivu bezpečnostních složek máme zachované sledování Jiřího Müllera.</p> <p>Ten svazek měl několik názvů postupně.</p> <p>Nejdříve to bylo Jiří, potom Strojar a Star - 1.</p> <p>Je to jeden z mála svazků, kde se zachovalo sledování a fotografie z těchto akcí před rokem 1968.</p> <p>Je to dané tím, že Jiří Müller byl aktivní jak před Pražským jarem, tak i po něm.</p> <p>Tady je Lubomír Holeček, v uniformě je Jiří Müller,</p>	<p>Luboš je bio poslan u vojsku.</p> <p>- Državna milicija pratila je određene predstavnike studentskog pokreta od polovice 60-ih godina.</p> <p>Naravno, izvršavala je naredbe Komunističke partije.</p> <p>To se moglo primijetiti u praćenju Jiříja Müllera, Lubomíra Holečka, Jana Kavana i mnogih drugih koji su postupno dolazili u sukob s režimom.</p> <p>U arhivu Organa sigurnosti sačuvan je dokument o praćenju Jiříja Müllera.</p> <p>Tom dosjeu s vremenom su mijenjali nazive.</p> <p>Prvo se zvao „Jiří“, zatim „Strojar“ i „Star – 1“.</p> <p>Ovo je jedan od rijetkih dosjea u kojem je sačuvana cijela povijest praćenja zajedno s fotografijama prije 1968.</p> <p>Razlog tome je taj što je Jiří Müller bio aktivan prije i poslije Praškog proljeća.</p> <p>Na slici je Lubomír Holeček, u uniformi je Jiří Müller</p>
--	--

<p>který v té době musel nastoupit na základní vojenskou službu.</p> <p>Tady je Jan Kavan, Müller zase opět, Lubomír Holeček.</p> <p>Myslím si, že kdyby nepřišlo to Pražské jaro,</p> <p>tak to asi zřejmě směřovalo i k nějakému politickému procesu.</p> <p>Myslím si, že bez studentského hnutí</p> <p>by Pražské jaro vypadalo úplně jinak.</p> <p>-31. října 1967 došlo v nočních hodinách k demonstraci studentů,</p> <p>kteří jsou ubytováni v koleji v Praze na Strahově.</p> <p>Toho dne byla přerušena dodávka elektrické energie</p> <p>v celém vysokoškolském městečku.</p> <p>Studenti reagovali na tuto situaci tím, že vyšli z kolejí</p> <p>a provolávali, že chtějí světlo, aby mohli studovat,</p> <p>shlukovali se, obešli budovu</p> <p>a poté se vydali k Malostranskému náměstí.</p> <p>Na konci Nerudovy ulice byl průvod v počtu několika set osob</p> <p>zastaven orgány Veřejné bezpečnosti.</p> <p>Po marných domluvách a výzvách jménem zákona</p>	<p>koji je tada morao ići na služenje vojnog roka.</p> <p>Ovdje vidimo Jana Kavana, opet Müllera, Lubomíra Holečka.</p> <p>Da nije bilo Praškog proljeća,</p> <p>gotovo bi sigurno došlo do nekog političkog procesa.</p> <p>Mislím da bi bez studentskog pokreta</p> <p>Praško proljeće izgledalo potpuno drugačije.</p> <p>- U noći 31. listopada 1967. izbile su demonstracije studenata</p> <p>koji stanuju u studentskom domu u Pragu na Strahovu.</p> <p>Tog dana prekinuta je opskrba električnom energijom</p> <p>u cijeloj studentskoj četvrti.</p> <p>Studenti su na to reagirali tako da su izašli van</p> <p>i vikali da žele svjetlo kako bi mogli učiti.</p> <p>Okupili su se, obišli zgradu i krenuli prema Malostranskom trgu.</p> <p>Na kraju Nerudine ulice kolonu od nekoliko stotina ljudi zaustavile su snage Javne sigurnosti.</p> <p>Nakon uzaludnih upozorenja i</p>
---	--

<p>přikročily orgány VB k zatlačování studentů</p> <p>z Nerudovy ulice na Strahov.</p> <p>Při tom použili obušků a kapesních slzotvorných rozstříkovačů.</p> <p>Došlo i k zákrokům v budovách kolejí.</p> <p>Po demonstraci vyhledalo lékařské ošetření 12 studentů</p> <p>a 3 příslušníci VB.</p> <p>-Ale co se nestalo, právě v tom momentě zasedal Ústřední výbor KSČ,</p> <p>kteřej se nesmírně zalekl toho, že studenti pochodujou do města,</p> <p>a dali povel příslušníkům Veřejné bezpečnosti,</p> <p>aby proti studentům zasáhli. A oni zasáhli, velmi tvrdě.</p> <p>Velmi tvrdě. Mlátili lidi hlava nehlava.</p> <p>-Viděl jsem chlapce, který byl celý zkrvavený,</p> <p>po obličejí mu tekla krev.</p> <p>A mně to nějak nedošlo najednou,</p> <p>co se vlastně stalo, proč nás bijou.</p> <p>-No nebrali na to nějak ohled a s výkřiky:</p> <p>"Ty kurvo studentská, já ti dám, komunisto! Já ti dám, gestapáku!"</p>	<p>pozivanja na zakon,</p> <p>organi Javne sigurnosti otjerali su studente</p> <p>iz Nerudine ulice na Strahov.</p> <p>Pritom su koristili pendreke i suzavce.</p> <p>Do intervencije je došlo i u studentskom domu.</p> <p>Nakon demonstracije medicinsku pomoć zatražili su</p> <p>dvanaestorica studentata i trojica milicajaca.</p> <p>-No, upravo tada održavalo se zasjedanje Centralnog komiteta KPČ,</p> <p>koji se jako uplašio činjenice da su studenti krenuli prema gradu</p> <p>pa su naredili snagama Javne sigurnosti da interveniraju.</p> <p>I intervenirali su, vrlo grubo.</p> <p>Tukli su ih bez milosti.</p> <p>- Ugledao sam dečka cijelog krvavog,</p> <p>licem mu je tekla krv.</p> <p>Nisam odmah shvatio što se zapravo dogodilo, zašto nas tuku.</p> <p>- Nije ih bilo briga, vikali su:</p> <p>„Kurvo studentska, vidjet ćeš ti, komuniste jedan! Dobit ćeš ti svoje, gestapovče!"</p>
---	--

<p>mě táhli z bloku ven za stálýho bití.</p> <p>-Začal hovořit. Říkal: "Ty svině jedna! Po tobě jdu od začátku!</p> <p>Konečně jsem tě dostal!"</p> <p>-Než jsme se dostali zpátky,</p> <p>stačili nás ještě postříkat slzným plynem a začali nás bít.</p> <p>-Omdlel jsem, tak v podvědomí</p> <p>jsem ještě slyšel a cítil,</p> <p>jak mě kopou,</p> <p>a potom začal hodně hlavně o tom,</p> <p>že tímto jsem skončil se školou,</p> <p>že půjdu do dolu,</p> <p>že půjdu k lopatě a tak.</p> <p>-No ale v té chvíli už v Praze byla reprezentace,</p> <p>kteřá něco zažila a byla schopná se za ně postavit</p> <p>a postavit se proti brutalitě policie i proti lžím vlády.</p> <p>-Sekaninová-Čakrtová, Gertruda Sekaninová-Čakrtová,</p> <p>tehdy členka Ústředního výboru, měla syna Michala.</p> <p>To byl náš kamarád z právnický fakulty,</p> <p>ktorej mamince vyložil, co se tam děje,</p>	<p>Izvukli su me van dok su mlatili ostale.</p> <p>- Rekao je: „Svinjo jedna!</p> <p>Tebe tražim od početka! E sad te imam!“</p> <p>- Prije nego što smo se vratili, još su nas pošpricali suzavcem i počeli su nas tući.</p> <p>- Pao sam u nesvijest i u takvom stanju čuo sam i osjećao</p> <p>kako me cipelare,</p> <p>a onda je rekao da je mom studiju došao kraj,</p> <p>da idem u rudnik, da ću lopatati i tako.</p> <p>- No, već tada u Pragu je postojala skupina ljudi</p> <p>koja je proživjela dio toga</p> <p>i bila je spremna zauzeti se za njih</p> <p>te se suprotstaviti brutalnosti policije i lažima vlade.</p> <p>- Sekaninová Čakrtová, Gertruda Sekaninová Čakrtová,</p> <p>ondašnja članica Centralnog komiteta,</p> <p>imala je sina Michala.</p> <p>To je bio naš prijatelj s Pravnog fakulteta koji je objasnio majci što se događa.</p>
---	--

<p>a na tom prosincovém zasedání ÚV tito liberální členové začali říkat</p> <p>"jak se mohlo stát, že naše policie bije naše děti?"</p> <p>-A samozřejmě ty strahovské události</p> <p>pak také jako měly dopad na to, co se dělo na přelomu 67 a 68.</p> <p>-Alexander Dubček, první tajemník Komunistické strany Slovenska,</p> <p>je přijatelný pro různé kliky ve straně i pro Moskvu.</p> <p>Hovoří se o něm jako o nástupci Antonína Novotného,</p> <p>který rezignuje na svoji funkci 3. ledna 1968.</p> <p>-Půjde o důrazné překonávání přežitého-</p> <p>brzd pokřivení a deformací, které bránily v politické, ekonomické a ideologické oblasti našemu postupu vpřed.</p> <p>-Předsednictvo Národního shromáždění</p> <p>přijalo rezignaci prezidenta republiky.</p> <p>Od této chvíle až do zvolení nového prezidenta</p> <p>přísluší výkon funkcí prezidenta republiky vládě.</p>	<p>Na sjednici Centralnog komiteta u prosincu</p> <p>liberalni članovi postavili su pitanje</p> <p>kako se moglo dogoditi da naša policija tuče našu djecu.</p> <p>- Naravno, događaji na Strahovu</p> <p>utjecali su i na razvoj događaja na prijelomu '67. i '68. godine.</p> <p>- Alexander Dubček, prvi tajnik Komunističke partije Slovačke,</p> <p>prihvatljiv je odabir za različite klike u Partiji i za Moskvu.</p> <p>Pričalo se da je nasljednik Antonína Novotnog</p> <p>koji će dati ostavku 3. siječnja 1968.</p> <p>- Treba ostaviti iza sebe sve što smo proživjeli,</p> <p>sva uništavanja i deformacije koje su nas kočile</p> <p>u političkom, ekonomskom i ideološkom napretku.</p> <p>- Predsjedništvo Narodne skupštine prihvatilo je ostavku predsjednika Republike.</p> <p>Od sada pa do izbora novog predsjednika,</p> <p>funkciju predsjednika republike vršit će vlada.</p> <p>ŽELIMO SLOBODU S CÍSAŘOM</p> <p>BOLJE CÍSAŘ NEGO CAR</p>
---	--

<p>-Císař! Císař! Císař!</p> <p>-Tohle novináři zjevně věděli, že Luboše propouštěj na jaře 68 z vojny, takže to je přímo ve vratech pohořeleckých kasáren. Luboš jel rovnou ve stejný bundě za Müllerem do nemocnice, kde se ještě Müller léčil, a k tomu kouřil.</p> <p>-To, že se Jirka s Lubošem mohli vrátit, nejenom z vojny, ale mohli se vrátit na školu, to byla obrovská věc.</p> <p>-To je záběr ze shromáždění studentů stavební fakulty. Tam jsme pozvali jako reprezentanta politiků pana Smrkovskýho. -Já bych přál naší republice a našemu národu, aby na Hradě seděl člověk lepší, nebo větší, než jsem já. -Diskuse byla vášnivá, studenti se překřikovali. Nějaká moje poznámka se snaží je trošku usměrnit, protože jsem to shromáždění tehdy řídila. Bylo by potřeba trochu, aby se každéj nad tím zamyslel,</p>	<p>- Císař! Císař! Císař!</p> <p>KRAJ KONTROLE</p> <p>- Očito su novinari znali da Luboša u proljeće '68. puštaju iz vojske, pa je zato slikano na ulazu u kasarnu u četvrti Pohořelec. U tom istom kaputu išao je ravno kod Müllera u bolnicu, gdje je Müller bio na liječenju. Još je i pušio. - To što su se Jiří i Luboš mogli vratiti iz vojske, pa čak i na fakultet, to je bila velika stvar. - Ovo je snimka sa sastanka studenata Građevinskog fakulteta. Na sastanak smo pozvali gospodina Smrkovskog kao predstavnika vlasti. - Želim našoj Republici i našem narodu da na Hradčanima sjedi čovjek bolji i veći od mene. - Diskusija je bila vatrena, studenti su se nadvikivali. Pokušala sam usmjeriti raspravu svojim komentarima jer sam ja vodila taj skup. Svatko tko se smatra intelektualcem trebao bi se to zapitati. Hvala.</p>
---	--

<p>jestli teda se počítá k inteligenci. Děkuji!</p> <p>O politiku a o takzvaný obrodný proces se zajímali všichni, takže na setkání s politiky chodily takovýhle davy studentů.</p> <p>Pokouším se ho doprovodit. Moc to nešlo, ten dav ho zcela pohltil.</p> <p>-...co a jak dál bude s celou naší společností, s naší republikou, s naším hospodářstvím, prostě se vším.</p> <p>A to je přece obrovské kapital, když národ, socialistický národ, začíná brát svoje věci do svých rukou. V tom je síla!</p> <p>-Ve Francii šlo o rozbití svěřací kazajky, do které bylo francouzské školství uvězněno.</p> <p>-Studenti protestují proti systému výuky z napoleonských časů, který je nemůže připravit na moderní život.</p> <p>Protestují proti letargii konzumní společnosti.</p> <p>-Ale nikde nešlo našim kolegům ze západních zemí tolik u úsilí demokratické.</p> <p>Řada z těch lidí byla proti tomu, co se dělo v Československu,</p>	<p>Svi su se zanimali za politiku i za takozvani preporodni proces, tako da je na sastanke s političarima dolazilo mnogo studenata.</p> <p>Pokušavam biti uz njega. Nije mi baš uspjelo, masa ga je progutala.</p> <p>-...što će i kako će biti s cijelim našim društvom, našom Republikom, našim gospodarstvom, naprosto sa svime, a to je jako velik kapital, kada narod, socijalistički narod, uzme stvari u svoje ruke.</p> <p>U tome je moć!</p> <p>- U Francuskoj su htjeli skinuti luđačku košulju u kojoj je bilo zarobljeno francusko školstvo.</p> <p>- Studenti protestiraju protiv školskog sustava iz Napoleonova doba koji ih ne može pripremiti za suvremeni život.</p> <p>Protestiraju protiv letargije potrošačkog društva.</p> <p>- Nigdje se zapadnjaci nisu toliko uključili u borbu za demokraciju.</p> <p>Mnogo ljudi bilo je protiv onoga što se događalo u Čehoslovačkoj,</p>
---	---

<p>zhlíželi se v myšlence komunismu, a to pro nás bylo naprosto nepřijatelné.</p> <p>Jeden snad nejvýznamnější německý předák studentský, Rudi Dutschke přijel do Prahy.</p> <p>-On nás přišel přesvědčovat, abychom s jejich levicovými radikály šli do reformování socialismu.</p> <p>Já jsem tam tehdy Dutschkemu předpověděl, že se za jeho zády vynoří nějaký příští Stalin.</p> <p>-Tak vy jste si mysleli, že opravdu to tady u nás, v té naší republice, jako kočíruje Sovětský svaz, tak jestli si to někdo myslí, tak, mladí přátelé, tak vám říkám, že se šeredně mýlíte. Ty časy už jsou pryč.</p> <p>-My jsme to, že začal vítr vát, a že se hnuly ledy, považovali do značné míry za svou věc a rozhodně jsme si byli vědomi, že jsme tomu trochu pomohli.</p> <p>-Myslím si, že svoboda slova v civilizovaném státě je úplně to základní, protože je nelogické,</p>	<p>prepoznali su se u našem idejnom poretku, a za nas je nešto takvo bilo nezamislivo.</p> <p>Rudi Dutschke, možda najznačajniji njemački studentski vođa, došao je u Prag.</p> <p>- Došao nas je nagovoriti da s njegovim ljevičarskim radikalima krenemo u reformiranje socijalizma.</p> <p>Ja sam Dutschea upozorio da će mu se iza leđa pojaviti novi Staljin.</p> <p>- Dakle, vi ste mislili da ovdje, u našoj Republici, zaista kolo vodi Sovjetski Savez.</p> <p>Ako to još netko misli, mladi prijatelji, onda vam kažem da se grdno vara.</p> <p>Ta su vremena iza nas.</p> <p>- Digla se bura, probili smo led.</p> <p>Smatrali smo to uvelike svojom odgovornošću i bili smo svjesni da smo pridonijeli ostvarenju toga.</p> <p>- Smatram da je sloboda govora u civiliziranoj zemlji nešto temeljno, jer nije logično da čovjek</p>
--	---

<p>aby se člověk tak dlouho učil mluvit, a pak nesměl mluvit.</p> <p>Že skutečně je vytvořen prostor pro svobodnou výměnu názorů</p> <p>a myslím si, že tato svobodná výměna názorů</p> <p>této zemi velice prospěje a ukáže, kterým směrem se ubírat, abychom se znovu dostali do Evropy.</p> <p>-...a to je ta krásná země, země česká, domov můj, země česká, domov můj.</p> <p>-Tady byla hrstka lidí, kteří svojí aktivitou, svojí organizační schopností, svojí neústupností, řekl bych, dokázala po několika letech práce rozleptat jednu klíčovou organizaci komunistické strany, tu převodovou páku, kterou komunistická strana měla, aby ovládla naši generaci.</p> <p>-Luboš Holeček, jako neformální představitel studentstva, v podstatě říkal 2 věci, že podporujeme to uvolnění, svobodu slova, možnost veřejného shromažďování se,</p>	<p>toliko dugo uči govoriti, a onda ne smije govoriti.</p> <p>Doista je stvoren prostor za slobodnu razmjenu ideja</p> <p>i smatram da će ta slobodna razmjena ideja</p> <p>ovoj zemlji uvelike pomoći</p> <p>te pokazati u kojem smjeru treba nastaviti kako bismo opet bili dio Europe.</p> <p>♪ - To je ta krasna zemlja, zemlja Češka, moja domovina, ♪</p> <p>♪ zemlja Češka, moja domovina. ♪</p> <p>- Postojala je šačica ljudi koji su svojim aktivizmom, organizacijskim sposobnostima i ustrajnošću, uspjeli nakon nekoliko godina rada potkopati jednu od ključnih organizacija Komunističke partije, organizaciju kojom je Komunistička partija upravljala kako bi zavládala našom generacijom.</p> <p>- Neformalni predstavnik studenata Luboš Holeček rekao je dvije stvari, da se zalažemo za popuštanje kontrole, za slobodu govora i mogućnost javnog okupljanja,</p>
--	--

<p>tedy to, co bychom dneska nazvali slovom liberalizace,</p> <p>ale odmítáme vedoucí úlohu komunistické strany.</p> <p>-Otázka. Bylo zvykem na každém shromáždění citovat Lenina nebo Marxe.</p> <p>Nenapadá vás nějaký citát k dnešní situaci?</p> <p>Již několik týdnů si opakují slavný citát Cromwellův,</p> <p>který se několikrát v anglických dějinách opakoval na adresu anglického parlamentu, respektive anglických státníků,</p> <p>který zní: "Už tady sedíte příliš dlouho,</p> <p>abyste mohli učinit ještě cokoliv dobrého.</p> <p>Odejděte! Proboha, odejděte, ať už je od vás konečně pokoj."</p> <p>-Pro mnohé bylo cenný to,</p> <p>že se některý věci můžou říct, že to stihnem ještě,</p> <p>protože ta stopa tam potom zůstane.</p> <p>Že se některý věci maj zkusit, i za cenu, že to bude velké průšvih.</p> <p>-Co chtějí studenti?</p> <p>Svobodu projevu, svobodu tisku, svobodu shromažďování.</p>	<p>drugim riječima ono što danas zovemo liberalizacijom,</p> <p>no protivimo se vodećoj ulozi Komunističke partije.</p> <p>- Pitanje.</p> <p>Na svakom skupu bilo je uobičajeno citirati Lenjina ili Marxa.</p> <p>Pada li vam na pamet neki citat za ovu situaciju?</p> <p>Već nekoliko tjedana ponavljam poznati Cromwellov citat koji se nekoliko puta ponavljao u engleskoj povijesti.</p> <p>Upućen je engleskom parlamentu,</p> <p>odnosno engleskim državnim službenicima, a glasi ovako:</p> <p>„Ovdje već predugo sjedite da biste mogli učiniti išta dobro.</p> <p>Idite! Zaboga, idite da od vas konačno imamo mira.“</p> <p>- Mnogi su cijenili upravo to što se smiju reći određene stvari, što ih još stignemo reći, jer imamo priliku ostaviti svoj trag.</p> <p>Neke stvari treba pokušati čak i po cijenu ozbiljnih problema.</p> <p>- Što žele studenti? Slobodu govora, slobodu tiska, slobodu javnog okupljanja.</p>
---	--

<p>To nechtěj jen studenti, to chce celej národ.</p> <p>-Je čtvrtek, 14. listopadu 1968.</p> <p>Na Pražský hrad se sjíždějí účastníci listopadového pléna ÚV KSČ.</p> <p>Celá země sem hledí s očekáváním.</p> <p>Chce slyšet jasná slova rozumu i vzdoru, slova pevného odhodlání překonat ve cti a důstojnosti dobu, v níž se zapotácely všechny jistoty.</p> <p>Je čtvrtek, 14. listopadu. Toho dne obdrželi studenti výměr, jímž byla zakázána pietní manifestace k uctění památky Jana Opletala.</p> <p>-Uplynuly 2 měsíce od okupace, národ se vzdal a v této době jsme jako studenti začali přemýšlet, co vlastně 17. listopadu udělat a dohodli jsme se tam na koncepci okupační stávký.</p> <p>-Vysokoškolský studenti, reprezentováni akčním výborem pražských vysokoškoláků a Svazem vysokoškolského studentstva, se rozhodli vstoupit dne 18. listopadu roku 1968 do okupační stávký na podporu</p>	<p>To ne žele samo studenti, to želi cijeli narod.</p> <p>- Četvrtak je, 14. studenog 1968.</p> <p>Na Praški dvorac dolaze sudionici plenuma Centralnog komiteta KPČ.</p> <p>Cijela zemlja prati ih u iščekivanju.</p> <p>Žele čuti riječi razuma i otpora.</p> <p>Riječi odlučnosti da se časno i dostojno prevlada vrijeme, u kojem su ugrožene sve vrijednosti.</p> <p>Četvrtak je, 14. studenog 1968.</p> <p>Toga dana donesena je odluka kojom je studentima zabranjeno obilježavanje sjećanja na Jana Opletala.</p> <p>- Prošla su dva mjeseca od okupacije, narod se predao.</p> <p>Tada smo mi studenti počeli razmišljati što možemo učiniti 17. studenog.</p> <p>Odlučili smo se za štrajk povodom okupacije.</p> <p>- Studenti koje zastupa akcijski odbor praških studenata i Studentski savez odlučili su stupiti u štrajk 18. studenog 1968. i time podržati</p>
---	--

<p>10 požadavků Svazu vysokoškolského studentstva.</p> <p>Prohlašujeme veřejně, že krédem našich činů</p> <p>je výhradně humánní myšlenka socialismu</p> <p>v Československé socialistické republice.</p> <p>Legální i nelegální nátlak vyvíjený na Československou socialistickou republiku považujeme pouze za dočasný.</p> <p>Nesmíříme se nikdy s tolerováním velmocenské politiky vedoucí k rozdělení národů.</p> <p>Lidstvo musí spojovat myšlenka vzájemného respektování, nikoli psychóza strachu.</p> <p>Budeme-li přesvědčeni, že činy naší vlády a vedení Komunistické strany Československa nesměřují výrazně k uvedeným cílům, vystoupíme znova.</p> <p>-Já myslím, že je to v pravý čas, že zasáhla právě mládež a studenti.</p> <p>-Myslíte, že to bude mít nějaký konkrétní výsledek?</p> <p>-To nemohu vědět, ale myslím, že si někdo u vědomí, že tady něco je, co by mohlo s tím národem hnout,</p>	<p>10 zahtjeva Studentskog saveza.</p> <p>Javno izjavljujemo da je naš kreda ljudskost socijalizma</p> <p>u Čehoslovačkoj Socijalističkoj Republici.</p> <p>Legalni i ilegalni pritisak na Čehoslovačku Socijalističku Republiku smatramo samo privremenim.</p> <p>Nikada nećemo tolerirati politiku velesila koja razjedinjuje narod.</p> <p>Čovječanstvo mora povezivati ideja međusobnog poštovanja, a ne psihoza straha.</p> <p>Vidimo li da postupci naše vlade i vodstva Komunističke partije Čehoslovačke nisu usmjereni isključivo na ostvarenje ovih ciljeva, opet ćemo djelovati.</p> <p>- Mislim da su se mladi i studenti uključili u pravo vrijeme.</p> <p>- Mislite li da će to donijeti konkretne rezultate?</p> <p>- To ne mogu znati, ali mislim da će postati svjesni da imamo nešto što može pokrenuti narod,</p>
--	--

<p>a co by mohlo říct, že lidi maj nějakou vůli</p> <p>a že tu vůli je třeba taky respektovat.</p> <p>-Ten velkej barák v Zikovce byl úplně plnej.</p> <p>Tam bylo přes 2000 studentů.</p> <p>Mezitím přicházeli novináři, spisovatelé, politici na besedy,</p> <p>ale pro mě v tu dobu bylo největším stresem</p> <p>udržet to na důstojné úrovni,</p> <p>kdyby se z toho neměl stát klasickej studentskej mejdan.</p> <p>Ona to byla doba příliš vážná.</p> <p>-To jsem já, věru. Vlasů mám víc, břicha míň.</p> <p>To je Luboš Holeček v tmavých brýlích,</p> <p> které nosil stále, protože měl špatné oči,</p> <p> jeden z nejchytřejších lidí ve studentském vedení vůbec.</p> <p>-A pak samozřejmě pro nás byla strašně důležitá podpora odborů,</p> <p> protože, to nakonec znáte i z roku 1989,</p> <p> že klíčovej byl potom postoj tý masy dělníků.</p> <p>-Já jsem o té situaci přemýšlel,</p> <p> navrhl jsem, aby Svaz vysokoškolských studentů</p>	<p>da su ljudi željni promjene,</p> <p>a to se mora uvažiti.</p> <p>- Velika zgrada u Zikovoj ulici bila je puna ljudi.</p> <p>U njoj se nalazilo preko 2000 studenata.</p> <p>U njoj su se okupljali novinari, književnici, političari.</p> <p>Najstresnije mi je bilo održavati to na pristojnoj razini</p> <p>kako se to ne bi pretvorilo u tipičan studentski tulum.</p> <p>Bila su to prilično ozbiljna vremena.</p> <p>- To sam stvarno ja.</p> <p>Imam više kose i manji trbuh.</p> <p>Ovo je Luboš Holeček s tamnim naočalama,</p> <p>stalno ih je nosio jer je slabo vidio.</p> <p>Bio je jedan od najpametnijih ljudi studentskog vodstva.</p> <p>- Za nas je, naravno, bila vrlo bitna podrška sindikatā</p> <p>jer je ključnu ulogu imala radnička masa, kao što je bio slučaj i 1989.</p> <p>- Razmišljao sam o toj situaciji</p> <p>i predložio sam da Studentski savez pošalje delegaciju</p>
--	--

<p>vyslal delegaci na sjezd odborového svazu pracovníků v kovoprůmyslu, který reprezentoval 900000 kováků, a který se měl sejít zhruba měsíc po stávce.</p> <p>Byl jsem delegován a připravil jsem návrh dohody o spolupráci mezi oběma svazy.</p> <p>-Co chtějí studenti? Svobodu projevu, svobodu tisku, svobodu shromažďování.</p> <p>To nechtěj jen studenti, to chce celý národ.</p> <p>-Komunistická strana se velmi obávala spolupráce studentů a dělníků a obávala se právem, protože obsah té dohody o spolupráci byl jasně zaměřen proti tomu, co se dělo od moskevských protokolů, proti opouštění té politiky, která v 68. společnost otevřela.</p> <p>-Základním momentem polednové politiky bylo to, že masy vstoupily do politiky, že dělnická třída nebyla manipulovaná, ale začla prostě aktivně vytvářet politiku.</p> <p>K tomu ovšem potřebujeme svobodu tisku, svobodu slova, svobodu shromažďování.</p>	<p>na sastanak Sindikata metaloprerađivačke industrije koji predstavlja 900.000 radnika.</p> <p>Sindikat se trebao sastati otprilike mjesec dana nakon štrajka.</p> <p>Bio sam jedan od delegata pa sam pripremio prijedlog dogovora o međusobnoj suradnji.</p> <p>- Što žele studenti? Slobodu govora, slobodu tiska, slobodu javnog okupljanja.</p> <p>To ne žele samo studenti, to želi cijeli narod.</p> <p>- Komunistička partija jako se bojala suradnje studenata i radnika, a bojala se s razlogom jer je sadržaj dogovora o suradnji bio usmjeren protiv svega što je donio Moskovski protokol.</p> <p>Protiv napuštanja politike kojoj se otvorilo društvo '68.</p> <p>- Ključan trenutak nakon siječnja bio je taj kada su se mase uplele u politiku, kada se radnička klasa oduprla manipulaciji i počela aktivno sudjelovati u politici.</p> <p>Naravno, za to su nam potrebne sloboda tiska, govora i okupljanja.</p>
---	---

<p>Pokud není dodržena, nikoliv absolutně podotýkám, pokud není dodržena svoboda slova pro inteligenci, není ani pro dělnictvo a pochopitelně naopak, pak jsou teda lidé, dělníci a inteligence manipulováni zbyrokratizovaným, nebo byrokratickým aparátem, a to my nesmíme dopustit. -Myslíte si, že tahle stávka naše studentská zatím přinese nějaký konkrétní výsledek? O tom tedy silně pochybuju, v situaci, která je, ale mělo by to nějaký smysl a nějaký význam mít. -Že jsme tím nic nedosáhli, to... abych tak řekla mnozí z nás ani nepředpokládali, že něčeho dosáhnem. Cílem bylo ukázat názor, ukázat určitou sílu, určité postoj. -Dnešní stávka skončila. -My bychom za mužskou část naší školy velice rádi poděkovali naším děvčatům, který to tady s náma ty 4 dny vydržely. -To, že jsme na těch fakultách žili skutečně několik dní,</p>	<p>Ako nemamo apsolutnu slobodu, ako je nemaju intelektualci, onda je nemaju niti radnici i obratno. Onda su ljudi, radnici i intelektualci, izmanipulirani birokratiziranim aparatom i mi to ne smijemo dopustiti. - Mislite li da će naš studentski štrajk donijeti neke konkretne rezultate? - S obzirom na situaciju u kojoj se nalazimo, sumnjam, ali trebao bi predstavljati nešto važno. Da baš ništa nismo postigli, to... Mnogi od nas nisu ni vjerovali da ćemo time nešto postići. Cilj je bio izraziti svoje mišljenje, pokazati određenu moć i stav. - Za danas je štrajk gotov. - Htio bih u ime nas studenata zahvaliti našim djevojkama koje su izdržale ovdje s nama ova 4 dana. - To što smo doslovno živjeli na našim fakultetima nekoliko dana,</p>
---	---

<p>vedlo k neobyčejné soudržnosti celého studentského tělesa.</p> <p>Takže pro všechny je to nezapomenutelná životní záležitost.</p> <p>68. rok byl skutečně úhelným momentem celého našeho života.</p> <p>-No, byla to nejlepší doba v životě týchle společnosti.</p> <p>60. léta byly nejlepší dobou v týchle společnosti.</p> <p>-Jan Palach, který se velmi radikalizoval</p> <p>v posledních měsících svého života,</p> <p>napsal 6. nebo 7. ledna 1969 dopis, který adresoval Lubomíru Holečkovi.</p> <p>Holečka vnímal jako autoritu ve studentském hnutí a navrhoval,</p> <p>aby skupina studentů obsadila budovu Československého rozhlasu na Vinohradské třídě</p> <p>a vysílala výzvu ke generální stávce.</p> <p>Napsal mu současně,</p> <p>že pokud by považoval ten jeho návrh za bláznivý,</p> <p>tak ať ten návrh zničí.</p> <p>Své poslední dopisy napsal na stejném papíře,</p> <p>jako Lubomíru Holečkovi.</p> <p>Vysvětluje, proč se upálil, označuje se jako pochodeň číslo 1.</p>	<p>rezultiralo je velikom povezanošću cijelog studentskog tijela.</p> <p>Za sve nas to je nezaboravni životni događaj.</p> <p>'68. godina bila je stvarno ključna godina naših života.</p> <p>- To su bila najbolja vremena u životu ovog društva.</p> <p>60-te godine bile su najbolje razdoblje u životu našeg društva.</p> <p>- Jan Palach postao je vrlo radikalán u posljednjim mjesecima svog života.</p> <p>6. ili 7. siječnja 1969. napisao je pismo Lubomíru Holečeku.</p> <p>Holečka je doživljavao kao autoritet studentskog pokreta</p> <p>i predložio je da studenti zauzmu zgradu Čehoslovačkog radija u Vinohradskoj ulici te pozovu sve na generalni štrajk.</p> <p>Dodao je da uništi njegovo pismo ako taj prijedlog smatra ludim.</p> <p>Svoja posljednja pisma napisao je na istom papíru</p> <p>na kojem ih je pisao i Lubomíru Holečeku.</p> <p>Objašnjava zašto se zapalio, naziva se „Baklja broj 1“.</p>
---	---

<p>"Vzhledem k tomu, že naše národy se ocitly na pokraji beznaděje,</p> <p>rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest</p> <p>a probudit svědomí národa následujícím způsobem.</p> <p>Naše skupina se skládá z dobrovolníků,</p> <p>kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit.</p> <p>Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku,</p> <p>a tak jsem získal právo napsat první dopisy</p> <p>a nastoupit coby první pochodeň.</p> <p>Naše požadavky jsou: Za první, okamžité zrušení cenzury.</p> <p>Za druhé, zákaz rozšiřování zpráv.</p> <p>Jestliže naše požadavky nebudou splněny do 5 dnů,</p> <p>tj. do 21. ledna 1969,</p> <p>a nevystoupí-li lid s dodatečnou podporou,</p> <p>tj. časově neomezenou stávkou, vzplanou další pochodně.</p> <p>Věřím, že naše národy víc světla potřebovat nebudou.</p> <p>Leden 1968 začal shora, leden 1969 musí začít zdola.</p> <p>Pochodeň číslo 1."</p>	<p>„Budući da su se naši narodi našli na rubu beznada,</p> <p>odlučili smo protestirati i na ovaj način probuditi savjest naroda.</p> <p>Našu skupinu čine dobrovoljci koji su se spremni zapaliti za zajednički cilj.</p> <p>Ja sam imao čast biti prvi od njih, i na taj način ostvario sam pravo napisati prva pisma te postati prva baklja.</p> <p>Naši zahtjevi su sljedeći: prvo, momentalno ukidanje cenzure.</p> <p>Drugo, zabrana distribucije novina Zprávy.</p> <p>Ako naši zahtjevi ne budu ispunjeni u roku od 5 dana,</p> <p>tj. do 21. siječnja 1969., i ako ljudi ne izađu i ne pokažu dodatnu podršku,</p> <p>tj. ne krenu u generalni štrajk, gorjet će još baklji.</p> <p>Vjerujem da naši narodi neće trebati još svjetla.</p> <p>Promjene u siječnju 1968. počele su odozgo,</p> <p>a u siječnju 1969. moraju krenuti odozdo.</p> <p>Baklja broj 1.“</p>
--	---

<p>-Do toho přišel čin Palacha, což byl takovej šok,</p> <p>a zejména velká hrůza z toho, aby Palacha někdo nenásledoval.</p> <p>Palach věřil tomu Lubošovi, protože ten měl punc takovýho poctivýho čestnýho člověka, neústupnýho.</p> <p>-Já vidím symbolicky smysl té jeho oběti v tom, že ke svému smrtelnému loži si pozval Luboše Holečka, tedy studenta, o kterém věděl, že neustupuje.</p> <p>-Vážení spoluobčané, kolegové, kamarádi, naše dnešní mlčení na Václavském náměstí a tady, to je náš první čin.</p> <p>Jan Palach hovořil: "Můj čin měl smysl. Nikoho nevyzývám, nikoho nezrazuji, ale chci sdělit své dnešní myšlení.</p> <p>Přičiňte se živi k boji.</p> <p>Celý svůj život musíte zasadit ke splnění našich cílů.</p> <p>Ale musíme se přičinit všichni!"</p> <p>-Živé pochodně, z nichž nejznámější jsou studentské,</p>	<p>- Usljedio je Palachov protestni čin, što je bio strašan šok.</p> <p>Javio se strah da će drugi slijediti njegov primjer.</p> <p>Palach je vjerovao Lubošu jer se pokazao poštenim i časnim čovjekom, upornim čovjekom.</p> <p>- Simboličnost njegove žrtve vidim u tome što je na samrti pozvao Luboša Holečka, studenta za kojeg je znao da ne odustaje.</p> <p>- Poštovani sugrađani, kolege, prijatelji. Ova naša šutnja na Václavovu trgu naš je prvi čin.</p> <p>Jan Palach rekao je: „Moj čin imao je smisao. Nikoga ne prozivam, nikoga ne izdajem, već želim podijeliti svoje mišljenje. Uključite se živi u borbu. Cijeli svoj život morate okrenuti k ostvarenju naših ciljeva. Ali moramo se svi uključiti!“</p> <p>- Žive baklje, od kojih su najpoznatije</p>
---	--

<p>Jan Zajíc a Jan Palach, jeden středoškolák, jeden vysokoškolák, symbolizují odpor proti začátkům normalizace, byly takovým, bych řekl, nejviditelnějším příkladem toho, že někteří lidé se nesmířili s tím, co se začalo odehrávat několik měsíců po sovětské okupaci v československé společnosti a byli ochotní obětovat vlastně to nejcennější, co měli k dispozici, a to byl lidský život.</p> <p>- "Občané republiky československé, protože se navzdory činu Jana Palacha vrací náš život do starých kolejí, rozhodl jsem se, že vyburcuji vaše svědomí jako pochodeň číslo 2. K tomuto činu jsem se odhodlal proto, abyste se už vážně vzchopili a nedali sebou vláčet několika diktátory. Nenechte si, hrdý a krásný český a slovenský lidé, diktovat, s kým na věky půjdete. Stávkujte, bojujte! Kdo nebojuje, nezvítězí.</p>	<p>Jan Zajíc i Jan Palach, jedan srednjoškolic, a drugi student, simbol su otpora protiv početaka normalizacije. Bili su najočitiiji primjer toga da se neki ljudi nisu pomirili s tim što se počelo događati u čehoslovačkom društvu nekoliko mjeseci nakon sovjetske okupacije i da su spremni žrtvovati ono najvrijednije što su imali, a to je ljudski život.</p> <p>- „Građani Republike Čehoslovačke, usprkos tragičnom činu Jana Palacha, naš život vraća se na staro. Zato sam odlučio probuditi vašu savjest kao Baklja broj 2. Odlučio sam se na to kako biste stvarno skupili hrabrost i kako ne biste dopustili da vama upravlja nekoliko diktatora. Ponosni i divni češki i slovački ljudi, nemojte dopustiti da vam diktiraju koga ćete zauvijek slijediti. Štrajkajte, borite se! Tko se ne bori, neće ni pobijediti.</p>
---	---

<p>At' moje pochodeň svítí na cestu ke svobodnému a šťastnému Československu.</p> <p>Jen tak budu žít dál. Umřel jen ten, kdo žil pro sebe. Jan Zajíc"</p> <p>-Celá řada lidí vzpomíná, že si na Jana Zajíce nebo na Jana Palacha vzpomínali při policejních výsleších nebo v celách, když byli zadrženi, a že jim dodávali sílu a naději.</p> <p>-Chtěli jsme moci mluvit pravdu, slyšet pravdu, vyznávat pravdu.</p> <p>Rozhodně nám nešlo o nic méně, než o demokracii.</p> <p>-Tato vláda si vytvořila program na začátku roku 69.</p> <p>To je jistá situace, jistá politická situace, o níž já se domnívám, že je velmi zlá.</p> <p>My budeme očekávat, a nejen očekávat, žádat, morálku v politice, od této konkrétní vlády, od těchto konkrétních ministrů, velkorysost a osobní statečnost.</p> <p>-Jménem zákona, vyzýváme vás, vyklid'te horní část Václavského náměstí!</p> <p>Bude proti vám použita voda!</p>	<p>Neka moja baklja osvjetli put slobodnoj i sretnoj Čehoslovačkoj.</p> <p>Samo ću tako nastaviti živjeti.</p> <p>Umro je jedino onaj tko je živio samo za sebe. Jan Zajíc.“</p> <p>- Mnogo uhićenih ljudi prisjećalo se Jana Zajíc i Jana Palacha na policijskim saslušanjima i u ćelijama</p> <p>jer su im oni davali snagu i nadu.</p> <p>- Željeli smo moći govoriti istinu, čuti istinu i zastupati istinu.</p> <p>Nismo željeli apsolutno ništa drugo, samo demokraciju.</p> <p>- Ova vlada stvorila je program na početku '69. godine.</p> <p>To je određena politička situacija koju smatram vrlo teškom.</p> <p>Mi očekujemo,</p> <p>ali i zahtijevamo moralnost u politici od ove vlade, od ovih ministara, zahtijevamo da pokažu plemenitost i smjelost.</p> <p>- Govorimo vam u ime zakona, maknite se s Václavova trga.</p> <p>Upotrijebit ćemo šmrkove protiv vas!</p>
---	--

<p>-Nastoupil Gustáv Husák místo Alexandera Dubčeka</p> <p>a nebylo možné to chápat jinak, než jako výzvu společnosti:</p> <p>Vzdejte se všech nadějí, smířte se s okupací, kolaborujte.</p> <p>Ta výzva byla adresována i Svazu vysokoškolských studentů Čech a Moravy,</p> <p>zda svaz má vstoupit do Národní fronty.</p> <p>-Jestliže do ní vstoupíme, tak se dostaneme zase do stranického, pod stranické područí.</p> <p>Jestliže do ní nevstoupíme, kdo ví, co s námi bude, ale udržíme si určitou, řekl bych dneska, čistou linii, nezpronevěříme se tomu, o co nám za celou dobu šlo.</p> <p>-O tom měl rozhodnout kongres v Olomouci</p> <p>a já jsem řekl, že netoužím po výměně svobodné studentské organizace</p> <p>za převodovou páku komunistické strany, tak hlasuji proti,</p> <p>a delegátům kongresu jsem adresoval závěrečná slova:</p> <p>"Jen ta nejhloupější telata si sama volí svého řezníka."</p> <p>-Aby ten konec neměl tu českou upatlanou povahu prohry,</p>	<p>- Alexandera Dubčeka zamijenio je Gustáv Husák.</p> <p>To se moglo tumačiti kao nova poruka društvu:</p> <p>Ne nadajte se, pomirite se s okupacijom, surađujte.</p> <p>Studentskom savezu Češke i Moravske upućen je zahtjev da uđe u Narodnu frontu.</p> <p>Ako uđemo u nju, opet smo pod kontrolom Partije.</p> <p>- Ako ne uđemo u nju, tko zna što će biti s nama, ali ostat ćemo čiste savjesti.</p> <p>Nećemo izdati ideju za koju smo se cijelo vrijeme borili.</p> <p>- O tom je trebao odlučiti kongres u Olomouci,</p> <p>a ja sam rekao da ne želim da slobodna studentska organizacija postane marioneta Komunističke partije i da zato glasam protiv.</p> <p>Delegatima kongresa na kraju sam rekao:</p> <p>„Samo najgluplja telad sama izabire svog mesara.“</p> <p>- Kako na kraju ne bismo doživjeli gorak poraz,</p>
--	--

<p>tak, jak často se nám v dějinách stává, ve velkých dějinách,</p> <p>ale především v těch osobních malých dějinách.</p> <p>Nakonec jsme řekli: "Ne."</p> <p>Tohle byl dobrý závěr a velké jakoby vítězství v té prohře.</p> <p>Za 2 měsíce vnitro zrušilo Svaz studentstva.</p> <p>-Za rok jsem byl pozván na obhajobu své diplomové práce,</p> <p>kteřou jsem měl hotovou,</p> <p>ale předseda zkušební komise mně přečetl dopis,</p> <p>v kterým se mi zakazuje obhajoba vykonat</p> <p>a zakrátko jsem byl formálně z vysoké školy podruhé vyloučen.</p> <p>Za pár měsíců byl vyloučen Luboš Holeček z Filosofické fakulty.</p> <p>-Odešel do jižních Čech čerpat vodu,</p> <p>tak teprve někdy z toho března má papír o tom,</p> <p>že je vyloučen z Filosofické fakulty z politických důvodů.</p> <p>To je naše svatební fotka z roku 1970.</p> <p>To je fotka Luboše s ročním synem v náručí.</p> <p>Ze svého dítěte byl opravdu velmi nadšen.</p>	<p>koji nas je često pratio u velikim povijesnim trenucima,</p> <p>ali i u onoj osobnoj „maloj povijesti”,</p> <p>na kraju smo rekli: „Ne.”</p> <p>To je bio pozitivan kraj i velika pobjeda u porazu.</p> <p>Za dva mjeseca Ministarstvo unutarnjih poslova ukinulo je Studentski savez.</p> <p>Godinu dana poslije pozvan sam na obranu svog diplomskog rada,</p> <p>koji sam već napisao,</p> <p>no predsjednik komisije pročitao mi je rješenje</p> <p>kojim mi se zabranjuje obrana diplomskog rada</p> <p>i ubrzo sam bio drugi put formalno izbačen s fakulteta.</p> <p>Za nekoliko mjeseci i Luboš Holeček izbačen je s Filozofskog fakulteta.</p> <p>- Otišao je raditi na jug Češke na crpilištu vode,</p> <p>pa je tek u ožujku dobio potvrdu</p> <p>da je iz političkih razloga izbačen s Filozofskog fakulteta.</p> <p>Ovo je fotografija s naše svadbe 1970. godine.</p> <p>A ovo je fotografija Luboša s jednogodišnjim sinom u naručju.</p> <p>Stvarno ga je obožavao.</p>
--	--

<p>-No tak toto je fotka z příjmu do vězení.</p> <p>Zkušenost s vězením je dobrá zkušenost, ale 5 let je moc, to stačilo tak jako ty 2 roky, že jo.</p> <p>Důvod byla letáková akce k volbám v roce 71,</p> <p>kdy jsem vlastně organizoval vytištění a distribuci těch letáků.</p> <p>V nich se říkala jediná věc, že člověk má právo nejt k volbám.</p> <p>No, a kromě toho byla v obvinění také distribuce exilové literatury.</p> <p>-Když se jednou vracel z volejbalu,</p> <p>no tak na stanici tramvaje před Olympikem</p> <p>vyjelo šílenou rychlostí auto, nabralo ho</p> <p>a na kapotě ho přirazilo na plot, kterej tam tehdy byl.</p> <p>Já jsem... V nemocnici se mu hodně věnovali,</p> <p>já jsem tam byla celou dobu, to byla tastředa večer</p> <p>a v pátek po poledni vypli přístroje.</p> <p>Byly provedeny taky 2 rekonstrukce,</p>	<p>- Ovo je fotografija po dolasku u zatvor.</p> <p>Iskustvo zatvora je dobro iskustvo, ali pet godina je previše.</p> <p>Dvije godine bile bi dovoljne.</p> <p>Ondje sam završio zbog raspačavanja letaka u vrijeme izbora '71. godine.,</p> <p>kada sam organizirao tisak i distribuciju letaka.</p> <p>U letcima je bila spomenuta samo jedna stvar,</p> <p>da je pravo pojedinca ne izaći na izbore.</p> <p>Osim toga, teretili su me i za distribuciju emigrantske književnosti.</p> <p>- Jednoga dana kada se vraćao s odbojke,</p> <p>na tramvajskoj stanici ispred Olympika velikom brzinom dojurio je automobil, udario ga prednjim dijelom</p> <p>i odbacio u ogradu koja je tada stajala ondje.</p> <p>Ja sam...</p> <p>U bolnici su se stvarno trudili,</p> <p>ja sam ondje bila cijelo vrijeme, bila je srijeda navečer,</p> <p>a u petak iza podneva isključili su aparate.</p> <p>Provedene su dvije rekonstrukcije nesreće.</p>
--	---

<p>tak jsem přesvědčená, že to byla náhoda.</p> <p>Zajímavý na tom je to, že to přesvědčení o tom, že to byla vražda, bylo tak silný, že i přátelé mnozí tady ze studentského hnutí, kteří celé to mé vyprávění znají, tak po letech volají a říkají:</p> <p>"Hele, jak to tehdy bylo? To ho zabili ty estébáci, že jo?"</p> <p>Takže s legendou se bojuje velmi těžce.</p> <p>-Oni nás propouštěli na Den lidských práv, 10. prosince, takže já jsem odjel do Prahy, a tam jsem navštívil Petra Uhla a 12. prosince jsem podepsal Chartu 77 a také jsem ji odvezl do Brna.</p> <p>V Brně vznikla druhá nejsilnější skupina signatářů Charty.</p> <p>Toto je fotografie z mé svatby před kostelem v Telecím.</p> <p>Žena mi dala 2 děti a byla má první písarka v samizdatu, první a nejvýkonnější písarka. Ona psala a vázala 12 let.</p>	<p>Uvjerena sam da je riječ o slučajnosti.</p> <p>Zanimljivo je da su ljudi bili toliko uvjereni da je riječ o ubojstvu, da i danas mnogi prijatelji iz studentskog pokreta, koji znaju cijelu moju priču, nakon svih ovih godina zovu i pitaju:</p> <p>„Što se to tada dogodilo? Pregazila ga je tajna policija, je li?“</p> <p>Sve u svemu, teško je razbiti legendu.</p> <p>- Pustili su nas 10. prosinca, na Dan ljudskih prava.</p> <p>Ja sam otišao u Prag i ondje sam posjetio Petra Uhla, a 12. prosinca potpisao sam Povelju 77 i uzeo je sa sobom u Brno.</p> <p>U Brnu se nalazila druga najveća skupina potpisnika Povelje 77.</p> <p>Ovo je fotografija s moje svadbe ispred crkve u mjestu Telecí.</p> <p>Žena mi je podarila dvoje djece i bila je moja prva daktilografkinja u samizdatu, prva i najbolja daktilografkinja. Pisala je i uvezivala 12 godina.</p>
--	--

<p>-Cesta z konce studentského hnutí k Chartě je 6 let, 7.</p> <p>Můj učitel Patočka byl pro mě tou autoritou,</p> <p> která když ona to zašítí a podepíše,</p> <p>tak to pro mě bylo jako jasné.</p> <p>-Já jsem podepsal Chartu kvůli Patočkovi.</p> <p>Bál jsem se, že kdyby se Patočkovi v týhle situaci něco stalo,</p> <p>tak jak bych si já mohl potom dál podívat sám sobě v zrcadle do tváře,</p> <p> když bych ho v tom nechal samotného.</p> <p>Takže moje motivace byla takováhle.</p> <p> To jsem samozřejmě nevěděl, že během pár tejdnu Patočka umře.</p> <p> Chtěl jsem si sám sebe vážít,</p> <p>chtěl jsem sám obstát vůči sobě v té atmosféře,</p> <p>že ten motiv nebyl nějaká práce pro společnost</p> <p> nebo boj za nějaký ideje.</p> <p>Tak samozřejmě jsem si byl vědom něčeho takového, že,</p> <p> ale ten motiv byl osobní.</p>	<p>- Od kraja studentskog pokreta do nastanka Povelje</p> <p> prošlo je 6, 7 godina.</p> <p> Meni je moj učitelj Patočka bio autoritet.</p> <p>Kada on stane iza Povelje i potpiše ju,</p> <p> onda za mene nema dvojbe.</p> <p>- Potpisao sam Povelju zbog Patočke.</p> <p> Da se Patočki u toj situaciji nešto dogodilo,</p> <p> ne bih mogao samog sebe pogledati u ogledalo</p> <p> znajući da sam ga u toj situaciji ostavio samog.</p> <p> To je bila moja motivacija.</p> <p> Naravno, nisam znao da će Patočka za nekoliko tjedana umrijeti.</p> <p> Želio sam moći samog sebe pogledati u oči,</p> <p> želio sam izdržati u toj atmosferi zbog sebe.</p> <p> Motiv mi nije bio društveno korisni rad ili borba za neku ideju.</p> <p> Jasno, bio sam svjestan i drugih motiva,</p> <p> ali moji su motivi bili osobne naravi.</p>
--	---

<p>-Já nepochybuju o tom, že kdybych nebyl prožil 68. rok, 60. léta, tak bych asi byl jinéj člověk.</p> <p>-Já jsem v 83. roce během 15. výročí invaze napsal článek do Los Angeles Times, že jakmile se zase objeví záblesk možnosti usilovat o demokracii, o slušnost, i o tu špetku kapitalismu, že se toho studenti zase chopí a vystoupí.</p> <p>-Vy nás máte chránit! Vy nás máte chránit!</p> <p>Svobodu! Svobodu!</p> <hr/>	<p>- Da nisam proživio '68. godinu, te šezdesete, siguran sam da bih bio drugi čovjek.</p> <p>- Godine 1983. u spomen 15. obljetnice okupacije, napisao sam članak za Los Angeles Times.</p> <p>U njemu sam govorio da će se studenti, čim se otvori prostor za demokraciju, za dobrotu i malo kapitalizma, opet aktivirati.</p> <p>– Trebate nas braniti! Trebate nas braniti!</p> <p>Sloboda! Sloboda!</p> <p>Sugovornici:</p>
--	--

7. Zaključak

Podslovi, poznatiji u svakodnevnom govoru kao titlovi, rečenice su koje se u donjem dijelu ekrana pojavljuju u filmu i simultano prate govor naratora, glumca ili intervjuirane osobe. One su alat za razumijevanje svega što film nudi. Uz podslove su danas odrasle već mnoge generacije. Podslovi su potpuno prilagođeni gledatelju, ali iza njih se krije zahtjevan prevoditeljski zadatak. Iza pothvata kreiranja podslova stoje brojne promišljene prevoditeljske odluke. Kreiranje podslova za dokumentarni film kompleksan je proces koji zahtjeva na prvom mjestu određeno predznanje prevoditelja u području koje prevodi. Audiovizualni prevoditelji posjeduju opća znanja o nekoj temi i na osnovu tog znanja uhvatit će se u koštac sa svakim stručnim terminom iznova. Važno je pritom paziti koje ćemo termine koristiti kako bi nas ciljna publika razumjela. Zato je jedno od početnih pitanja koje si prevoditelj podslovljavatelj postavlja: „Tko je ciljna publika i koliko u kojoj je mjeri upoznata s temom?“ Prilikom prevođenja filma i stvaranja podslova vrlo je važno istovremeno pratiti dijalog-listu i film kako ne bismo zastranili u prijevodu. Ukoliko se previše koncentriramo na tekst, naše rečenice bit će zasigurno prezaliosne za vremenske i prostorne granice koje nameće ovaj tip medija.

Ovo nije dokumentarni film kojeg karakterizira jedan pozadinski narator. Film *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* obiluje spontanošću razgovornog stila gdje prevoditelj ima više prostora za redukciju, ali i problem sa mnoštvom misli bez kohezije. Situacija se mijenja u novinarsko-publicističkom stilu, kada imamo previše relevantnih informacija, a svega nekoliko sekundi za podslov. Ovaj prijevod filma čuva njegovu narav, emocionalnu bliskost koju ostvaruje s gledateljem u intervjuima, te sažetost i jednostavnost. Možemo reći da dobro balansira između dvije krajnosti i ne ometa gledatelja u razumijevanju, ali svakako postoji prostor za novu dozu redukcije, o čemu govori i statistički podatak da je tekst reduciran svega 5%. Posebnu pozornost treba posvetiti pravilnoj segmentaciji podslova koja mora biti usklađena sa sintaksom hrvatskog jezika jer uvelike utječe na brzinu kojom će gledatelj percipirati tekst i kontekst. Na cijelom putu prevođenja filma, prevoditelj se mora voditi načelom ekonomičnosti i relevantnosti. Poštovanjem tih načela ne možemo zaobići neutralizaciju ciljnog teksta u cjelini, ali možemo vješto i smisleno adaptirati prijevod na okolnosti u kojima se prevodi.

8. Literatura

8.1. Primarni izvor

1. České studentské revolty : 60. léta // Česká televize. Dostupno na:
<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11089222465-ceske-studentske-revolty/21556226551-ceske-studentske-revolty-60-leta> [22.6.2019.].

8.2. Sekundarni izvori

RJEČNICI

2. Čermák, František ... [et al.]. Slovník české frazeologie a idiomatiky : Výrazy větné. Prag : Academia, 2009.
3. Hugo, Jan. Slovník nespisovné češtiny. Prag : Maxdorf, 2009.
4. Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka i Venturin, Radomir. Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb : Naklada Ljevak, 2014.
5. Šarić, Ljiljana; Wittschen, Wiebke. Rječnik sinonima. Zagreb : Jesenski i Turk, 2008.

KNJIGE

6. Ivir, Vladimir. Teorija i tehnika prevođenja. Novi Sad : Centar "Karlovačka gimnazija" Sremski Karlovci, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu, 1984.
7. Keser Battista, Ivana. Film esej. Zagreb : Leykam international, 2013.
8. Klasić, Hrvoje. Jugoslavija i svijet 1968. Zagreb : Naklada Ljevak, 2012.
9. Levý, Jiří. Umjetnost prevođenja. Sarajevo : Svjetlost, 1982.
10. Pavlović, Nataša. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb : Leykam international, 2015.
11. Pelikan, Jiří. Praško proljeće. Zagreb : Globus, 1982.
12. Rada, Ivan ... [et al.]. Povijest Češke : od seobe Slavena do suvremenog doba. Zagreb : Sandorf, 2014.
13. Silić, Josip. Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika. Zagreb : Disput, 2006.
14. Turković, Hrvoje. Umijeće filma: esejistički uvod u film i filmologiju. Zagreb : Hrvatski filmski savez, 1996.

RADOVI U ZBORNICIMA

15. Babić, Zrinka. Filmski prijevodi. // *Prožimanje kultura i jezika* / Andrijašević, Marin i Vrhovac, Yvonne. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 1991. str. 183-189
16. Georgakopoulou, Panayota. Subtitling for the DVD Industry. // *Audiovisual translation : language transfer on screen* / Diaz Cintas, Jorge. London : Palgrave Macmillan, 2009. str. 21-35
17. Kolka, Aleksandar. Odrednice prevođenja za televizijsku sinkronizaciju. // *Prevođenje - suvremena strujanja i tendencije : zbornik radova* / Mihaljević Djigunović, Jelena; Pintarić, Neda. Zagreb : Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 1995. str. 371-377
18. Macan, Željka; Primorac Aberer, Zrinka. Audiovizualno prevođenje. // *Priručnik za prevoditelje* / Stojić, Aneta; Brala, Marija; Matešić, Mihaela. Rijeka: Filozofski fakultet, 2014. str. 181-201

DIPLOMSKI, MAGISTARSKI I DOKTORSKI RAD

19. Georgakopoulou, Panayota. Reduction Levels in Subtitling DVD Subtitling: A Compromise of Trends : Doctoral thesis. Guildford, Surrey : University of Surrey.2003. Dostupno na: <http://epubs.surrey.ac.uk/602/1/fulltext.pdf> [22.6.2019.].
20. Mujagić, Andrea. *Audiovisual Translation: subtitling the BBC's documentary "The Quantum Revolution"*: Tesi di Laurea. Padova : Università degli Studi di Padova, 2013. Dostupno na: http://tesi.cab.unipd.it/43950/1/2013_Mujagic_Andrea.pdf [22.6.2019.].
21. Pavlović, Nataša. *Osobitosti prevođenja za televizijsko podslovljavanje* : magistarski rad. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2000.

ČLANCI U ELEKTRONIČKIM ČASOPISIMA

22. Blažek, Petr. *Vyhoštění krále majálesu: Allen Ginsberg a Státní bezpečnost*. // *Pamět a dějiny*, 2(2011), str. 28-43. Dostupno na: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1102/28-43.pdf> [22.6.2019.].
23. Bujic, Ana-Marija. *Translation of Idioms in TV Subtitling*. // *Hieronymus*, 1(2014), str. 1-34. Dostupno na: http://www.ffzg.unizg.hr/hieronymus/wp-content/uploads/2013/01/Hieronymus_1_2014_Bujic.pdf [22.6.2019.].

24. Karamitroglou, Fotios. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. // Translation Journal 2, 2(1998) Dostupno na: <https://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm> [22.6.2019.].
25. Martí Ferriol, José Luis. Subtitle reading speeds in different languages: the case of Lethal Weapon. // Quaderns. Revista de Traducció, 20(2013), str. 201-210. Dostupno na: https://ddd.uab.cat/pub/quaderns/quaderns_a2013n20/quaderns_a2013n20p201.pdf [22.6.2019.].
26. Schmiedtová, Věra. Totalitní jazyk v bývalém Československu (1948-1989). Plzeň: Západočeská univerzita Plzeň, 2007. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/301820304_Totalitni_jazyk_v_byvaem_Ceskoslovensku_1948-1989 [22.6.2019.].
27. Szarkowska, Agnieszka. The Power of Film Translation. // Translation Journal 9, 2(2005) Dostupno na: <http://translationjournal.net/journal/32film.htm>
28. Vrljić, Stojan. Poštalice u hrvatskom jeziku. // Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 54 2(2007), str. 60-64. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/46024> [22.6.2019.].

ELEKTRONIČKE KNJIGE

29. Gilić, Nikica. Filmske vrste i rodovi. Zagreb : AGM, 2007. Dostupno na: <https://elektronickeknjige.com/knjiga/gilic-nikica/filmske-vrste-i-rodovi/> [22.6.2019.].
30. Golan, Galia. The Czechoslovak Reform Movement: Communism in Crisis 1962-1968. London : Cambridge University Press, 1971. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?id=mKI8AAAIAAJ&pg=PA259&lpg=PA259&dq=kohnova+pinc&source=bl&ots=NIApOnkQcP&sig=ACfU3U2iXzb6V06CTyNAfqU2vUgV3J3kSQ&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwiutKmQrObhAhVPKVAKHVMwDkkQ6AEwB3oECAgQAQ#v=onepage&q&f=false> [22.6.2019.].

ONLINE JEZIČNI PORTALI

31. Baza frazema hrvatskoga jezika. Dostupno na: <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=strah> [22.6.2019.].
32. Český národní korpus. Dostupno na: <http://trek.korpus.cz/> [22.6.2019.].
33. Hrvatski jezični portal. Dostupno na: <http://hjp.novi-liber.hr> [22.6.2019.].
34. Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Dostupno na: <http://pravopis.hr> [22.6.2019.].
35. Slovník spisovného jazyka českého. Dostupno na: <http://ssjc.ujc.cas.cz/> [22.6.2019.].

36. Struna: terminološka baza hrvatskog strukovnog nazivlja. Dostupno na:
<http://struna.ihjj.hr/> [22.6.2019.].

OSTALI MREŽNI IZVORI

37. Code of Good Subtitling Practice. European Association for Studies in Screen Translation. // Dostupno na: <https://www.esist.org/wp-content/uploads/2016/06/Code-of-Good-Subtitling-Practice.PDF.pdf> [22.6.2019.].
38. Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr> [22.6.2019.].
39. Hrvatski bibliografski leksikon. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: http://hbl.lzmk.hr/PDF/HBL_2_Kratice%20i%20simboli.pdf [22.6.2019.].
40. Na kopečku stála, plakala. // Lidové písničky. Dostupno na: <https://www.lidove-pisnicky.cz/p/na-kopecku-stala-plakala/248> [22.6.2019.].
41. Olga Sommerová. Dostupno na: <http://www.sommerova.cz/stranka.php?page=muz> [22.6.2019.].
42. Smjernice za kvalitetno prevođenje u titlove u Hrvatskoj. Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja. // Dostupno na: <http://dhap.hr/Content/documents/SmjerniceZaKvalitetnoTitlanje.pdf> [22.6.2019.].

Sažetak

Ovaj diplomski rad sastoji se od prijevoda dokumentarnog filma *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* cijenjene češke redateljice Olge Sommerové i analize prijevoda. Rad je podijeljen u pet cjelina. Prvi dio rada posvećen je opisu filma i biografiji redateljice. U drugom dijelu pružen je pregled povijesnih događanja u šezdesetim godinama u Čehoslovačkoj. Kontekst političkih zbivanja povezan je s reakcijskim pokretima studenata, koji su tema prevedenog dokumentarnog filma. Treći dio tematizira podslovljavanje u teoriji, te pruža uvid kako njegovu zadaću i svrhu vide stručnjaci na tom području. Četvrti dio rada bavi se osobitostima filmskog prevođenja na tehničkoj razini i jezičnoj razini. Problematika jezičnih i tehničkih specifičnosti potkrijepljena je primjerima gdje se uz izvorni tekst može paralelno pratiti i prijevodno rješenje. U posljednjem dijelu pružen je paralelni pregled izvorne dijaloga na češkom jeziku i prijevod dijaloga na hrvatski jezik.

Ključne riječi: *Češke studentske pobune*, Olga Sommerova, audiovizualno prevođenje, filmski prijevod, podslovljavanje, jezična analiza

Shrnutí

Tato diplomová práce se skládá z překladu dokumentu *České studentské revolty: 60. léta (Češke studentske pobune: 60-te godine)* vážené české režisérky Olgy Sommerové a z překladové analýzy. Práce je rozdělená do pět částí. První část je věnována popisu filmu a biografii režisérky. Druhá část se zabývá historickými událostmi v šedesátých letech v Československé republice. Politické události spojují se kontextuálně se studentským hnutím tohoto období, což je tématem přeloženého dokumentu. Třetí část tematizuje titulkování v teorii a poskytuje odpovědi na otázku jak jeho úkol a účel vidí odborníci v této oblasti. Uvedený příklady obsahují paralelní přehled původního a přeloženého textu. Řešení jazykových a technických zvláštností, uvedených v příkladech, jsou podrobně odůvodněná. Poslední část poskytuje paralelní přehled dialogové listiny v češtině a dialogové listiny v chorvatštině.

Klíčová slova: *České studentské revolty*, Olga Sommerová, audiovizuální překlad, filmový překlad, titulkování, překladová analýza